

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1902. Andra Kammaren. N:o 26.

Torsdagen den 20 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet herrar *W. T. Lundgrens* och *C. J. Ödmans* motion n:o 177.

§ 2.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets memorial n:o 33, sammansatta banko- och lagutskottets betänkanden n:is 1 och 2, Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 14 samt Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 15 och 16.

§ 3.

Till afgörande förelåg först Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 9, i anledning af inom kammaren väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående statsbidrag åt sockenbibliotek och med dem jemförliga boksamlingar.

*Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.*

I motionen n:o 90 hade herrar *F. Berg* i Stockholm och *E. Hammarlund* hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om och på hvilka vilkor statsbidrag skulle kunna lemnas till sockenbibliotek och med dem jemförliga boksamlingar, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde emellertid, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.

(Forts.)

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

af herr *Björck*: samt

af herrar *David Bergström*, *Söderberg* och *Spangenberg*, hvilka hemstält,

att Andra Kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhölle, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om och på hvilka vilkor statsbidrag skulle kunna lemnas till sockenbibliotek och med dem jemförliga boksamlingar, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet lemnades till

Herr Berg i Stockholm, som anförde: Herr talman! Det här utskottsuttalandet sönderfaller i tre korta stycken, hvilka handla om olika saker, men i *ett* afseende äro hvarandra lika. Det första handlar om 1899 års statsutskott, men hvad derom säges är origtigt. Det andra handlar om 1899 års lagutskott; det är lika origtigt. Det tredje slutligen handlar om vår motion, och äfven det är origtigt.

1899 års statsutskott hade att behandla en motion rörande folkbibliotek, hvori begärdes, icke såsom nu, en skrifvelse, utan ett anslag. Statsutskottet erkände värdet af folkbibliotek, men sade sig icke vara öfvertygad om huruvida dessa borde med statsmedel understödjas, hvartill lades, att den då förebragta utredningen i allt fall icke vore tillräcklig. Huru läser nu första tillfälliga utskottet detta yttrande af 1899 års statsutskott? Jo, det ersätter ordet »huruvida» med ordet »att» och gör några andra behändiga små ordombyten. Att statsutskottet icke var öfvertygad, »huruvida» statsbidrag borde gifvas, förvandlas på så sätt dertill, att statsutskottet var öfvertygad, *att* statsbidrag *icke* borde gifvas. Det vill säga: en varsam tvekan omskrifves så, att den kommer att se ut som en afgjord förkastelse. Och den temligen tydliga vink, som folkbibliotekens vänner erhålla om att en annan gång söka åstakomma en mera öfvertygande utredning, den låtsar första tillfälliga utskottet icke alls om.

Jag frågar: Tycker utskottet sjelft, att ett sådant sätt att referera och citera är riktigt?

Samma år 1899 hade lagutskottet att behandla en annan motion, hvori begärdes införande af vissa speciella stadganden rörande sockenbiblioteken uti kommunalförfattningarna, antingen i kyrkostämmoförordningen eller ock i förordningen om kommunalstyrelse på landet. Utan att på allra minsta vis vidröra frågan om statsbidrag eller icke statsbidrag, uttalade sig lag-

utskottet mot de föreslagna ändringarna i kommunalförfattningarna, emedan, såsom lagutskottet yttrade, »ifrågavarande institution bäst befrämjades derigenom att den, utan att bindas af detaljerade lagbestämmelser, finge utveckla sig fritt och otvunget». Huru läser nu första tillfälliga utskottet detta yttrande af 1899 års lagutskott? Ja, alldeles såsom om det hade varit rigtadt mot ett förslag, som varit i någon mån likartadt med vårt, och detta ehuru tillfälliga utskottet mycket väl vet, att i vår motion icke föreslagits några lagbestämmelser alls, än mindre några detaljerade sådana, ej heller några reglementariska föreskrifter, utan endast och allenast vissa allmänna vilkor för erhållande af statsbidrag, likartade med men ännu enklare än dem, som för närvarande gälla för statsbidrag till folkliga föreläsningar och öfver hvilka ingen menniska någonsin beklagat sig.

Jag frågar ännu en gång: Tycker utskottet, att ett sådant sätt att referera och citera är försvarligt?

I det tredje stycket yttras någonting, som väl skall innebära, kan jag tro, att enligt vår motion en kommun icke skulle kunna erhålla statsbidrag utan att dermed ådraga sig, såsom det heter, »rätt stora utgifter».

Hvad vår motion innebär är ju dock, såsom utskottet vet, att, om en kommun önskar ett statsbidrag af t. ex. 50 kronor, den på något sätt själf skall anskaffa 50 kronor. Nöjer den sig med ett statsbidrag af 25 kronor, då behöfver den själf icke anskaffa mer än 25 kronor o. s. v. Till yttermera visso hafva vi uti vår motion hänvisat till senaste norska statsverkspropositionen rörande folkbibliotek. Af denna proposition har utskottet inhemtat, att statsbidragen till folkbibliotek i Norge utgå med högst olika belopp: 200 kronor, 100 kronor, 50 kronor, 25 kronor, 15 kronor, ja, ända ned till 10 kronor. Af samma proposition har utskottet vidare inhemtat, att de norska folkebogsamlingerne »opbevares i regel i et kommunelokale, en skolestue, i kirken eller i bibliotekarens hjem»; att två tredjedelar af samtliga bibliotekarier tjenstgöra utan något som helst arfvode; och att, der arfvode utgår, det på landsbygden ytterst sällan uppgår till 50 kronor, aldrig derutöfver.

Jag frågar: huru har utskottet, med kännedom om allt detta, kunnat vilja ingifva kammaren den föreställning, att ett bifall till vår motion skulle åsamka kommunerna »rätt stora utgifter»?

Vid sidan af dessa tre origtigheter innehåller utskottets betänkande ett skäl. Detta, som tydligen afser att taga oss folkskolemän riktigt på det ömma, återfinnes i slutet af första stycket. »Utskottet befarar,» — heter det — »att Riksdagen genom att medelst statbidrag understödja denna art af folkupplysningsverksamhet minskar utsigterna till att erhålla ytterligare bidrag af staten för vidare utveckling af vårt viktigaste folkbildningsmedel, folkskoleundervisningen. Ja, det är ju mycket

*Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.*

(Forts.)

Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.

(Forts.)

vackra ord detta, väl egnade att stoppa de sadducéer munnen till. Men jag tillåter mig att äfven här göra utskottet en fråga. Om det vid något tillfälle, då anslag skall beviljas t. ex. till folkhögskolor eller folkliga föreläsningar, skulle inträffa, att vi folkskolemän stode upp och talade emot, emedan vi befarade, såsom det här i utskottets betänkande heter, »att Riksdagen genom att medelst statsbidrag understödja denna art af folkupplysningsverksamhet minskade utsigterna till att erhålla ytterligare bidrag af staten för vidare utveckling af vårt viktigaste folkbildningsmedel, folkskoleundervisningen,» — om det skulle kunna tänkas — säger jag — att vi folkskolemän stode upp och blamerade oss med sådant tal, hvad skulle väl kammarens öfriga ledamöter då säga om oss? Jo, de skulle säga: äro ni då så kortsynta, att ni icke fatta, att de olika grenarna af folkbildningsverksamheten höra tillhopa och stödja hvarandra? Begripa ni icke, att hvad som gifves åt folkhögskolan och de folkliga föreläsningarna m. m., det kommer förr eller senare äfven folkskolan till godo? Så skulle man säga — äfven medlemmarne af första tillfälliga utskottet skulle helt visst säga det — och vi, ja vi skulle blifva svarslösa, och jag tror, att vi skulle skyla våra anleten.

Af alla de skäl, som tala för ett bifall till motionen, har utskottet icke ansett sig böra upptaga och bemöta ett enda. Jag skall å min sida nöja mig med att i detta fall hänvisa till motionen, till reservationen, till de meddelanden från föreningar för folkbibliotek och läsestugor, som blifvit här utdelade, och till de förord för motionen, som varit synliga, jag tror, i tidningar af alla politiska färger. Det är blott *ett* i reservationen antydt skäl, hvilket särskildt intresserar mig, som jag skall be att här få understryka.

Kammaren biföll här om qvällen enhälligt ett par förslag, som åsyftade att i någon mån bereda vårt folk och särskildt vår ungdom ett skydd mot en af de farligaste frestelserna att nedsjunka i låga och simpla njutningar och tidsfördrif. Kammaren har nu att besluta i en fråga, som i lika hög grad är en nykterhets- och sedlighetsfråga. Väl är det nödvändigt att motarbeta de råa och förnedrande nöjena på negativ väg, genom inskränkningar, ja, genom förbud. Men lika nödvändigt, ja, ännu nödvändigare är det, att man motarbetar dem på *positiv* väg, d. v. s. genom att i stället bjuda på ädla och goda sysselsättningar och förströelser.

Det gäller om ungdomssinnet hvad det gamla ordet sade om naturen, att det hyser afsky för tomrum. Ge vi det icke sund näring, tager det sig osund, och ingen makt i världen kan hindra det. Men utaf alla goda och förädlande förströelser finnes knappast någon, som kan göras så lätt tillgänglig för alla, för alla hem, för alla stånd och för alla åldrar, som god och bildande

läsning. Ett godt sockenbibliotek eller folkbibliotek är utan tvifvel af kraftigare verkan för nykterhetens sak än, hvad skall jag säga, 365 nykterhetspredikningar om året, vore de än så värtaliga. Detta är en sanning, som nykterhetsvännerna inom första tillfälliga utskottet tyckas alldeles ha glömt bort, men som jag hoppas, att nykterhetsvännerna inom kammaren skola så mycket lifligare behjerta.

Detta medel är dessutom åtkomligt för en *ytterst obetydlig* kostnad — jag säger ytterst obetydlig, detta i motsats till utskottet, som förklarar, att våra »nuvarande finansiella förhållanden» icke tillåta oss att lemna statsbidrag till folkbibliotek. Villigt och med glädt hjerta ger Norges Storting sitt understöd till de norska folkbiblioteken, och detta i klart medvetande om det väckande och lifvande inflytande, som de utöfva. Men vårt stackars Sverige med sin lilla fattiga budget på 172,968,200 kronor — *det* har naturligtvis icke råd att på ett kulturområde sådant som detta söka upptaga en täflan med Norge.

Herr talman, jag ber att hos kammaren vördsamt få hemställa om bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Centerwall, Höjer, Johansson* i Öija, *Pantzarhielm, Nydal, Emthén, Berg* i Göteborg, *Thylander, Segerdahl, Hedlund, Ericsson* i Jönköping, *Carlheim-Gyllensköld, Jansson* i Krakerud, *Lundgren, Hammarström, Jansson* i Edsbäcken, *Cervin, Pettersson* i Södertelje, *Osterberg, Nyström, Smith, Lindgren* i Islingby, *Guldbrandsson* och *Eklund* i Stockholm.

Friherre De Geer: Sedan jag begärde ordet, hafva redan de flesta af de synpunkter, jag ämnat framhålla, af herr Berg i hans förträffliga anförande blifvit uttalade, och jag skulle därför kunnat inskränka mig till att instämma med honom. Men jag har velat ytterligare med några ord lägga kammaren på hjertat den stora betydelsen af att icke låta undervisningen i vårt land stanna vid de första grunder, som i folkskolan meddelas åt alla. Jag tror, att man hos oss ofta varit benägen att öfverskatta betydelsen af den öfvervägande formella undervisning i läsning, skrifning och räkning, som meddelas i våra folkskolor och som gör, att vi i undervisningsstatistiken komma att i jemförelse med andra folk framstå kanske utöfver vår förtjenst. Det är nog också alldeles nödvändigt, att, om man verkligen önskar tillgodogöra sig de formella förmögenheter, som utbildas i våra skolor, man också måste skaffa näring åt det bildningsintresse och det begär efter vetande, som åtminstone hos de bästa lärjungarne i skolan blifvit väckta till lif genom undervisningen.

Reservanterna hafva omnämmt, att de alls icke vilja förringa betydelsen af populära föreläsningar, men att de jemte dessa måste framhålla vigtigen af sjelfstudier. Jag tror också, att den

*Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.*

(Forts.)

Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.
(Forts.)

kanske allra största betydelsen af de populära föreläsningarna just är den, att de verka håg och intresse för mera ingående kunskaper, som i ej ringa mån kunna tillgodoses genom fortsatta själfstudier, hvilka derför på allt sätt böra underlättas. Det är derför utan tvifvel synnerligen önskligt, att något göres för denna viktiga sak genom understöd åt de för den stora allmänheten tillgängliga *folkbiblioteken*.

Utskottet har sagt, att det vore lämpligare att öfverlemnna åt dessa olika bibliotek att hvart och ett efter förhållandena på sin ort »utveckla sig fritt och otvunget». Jag tror dock, att de i själfva verket skulle utveckla sig *mera* fritt och otvunget under en statskontroll, som naturligtvis icke borde verka ensidigt, utan tvärtom se till, att icke olämpliga inskränkningar göras i dessa biblioteks sammansättning, och att de ej, såsom stundom sker, begränsas till arbeten, som äro mer eller mindre värdelösa för en verklig och tidsenlig bildning och kanske samtidigt mindre egnade att väcka intresse för fortsatta studier. Jag tror derför att det syfte, man med sådana folkbibliotek önskar vinna, genom en förständig statskontroll endast bättre och fullständigare skulle uppnås.

Jag ber derför att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Schenström: Herr talman! Denna motion ger nog anledning att slå på strängar, som i viss mån klinga bra äfven för mig. Men jag tror, att, när man sysselsätter sig med allmänna angelägenheter, det är bäst att så mycket som möjligt hålla sig till en frågas reella innebörd, som väl i detta fall är, om staten har tillgångar till hvad som nu åsyftas. Det har pluraliteten inom utskottet icke ansett, åtminstone under nuvarande finansiella förhållanden; och kan det vara lämpligt, att under dessa äfven för staten i ekonomiskt hänseende mindre gynsamma tider, som ju är oberäkneligt huru länge de kunna komma att fortfara, söka skapa en ny statsutgift för ett ändamål, hvilket är så tvifvelaktigt, huruvida det icke uteslutande är en *kommunens* angelägenhet, och för en institution, som kanske bäst främjas genom att fritt och otvunget få utveckla sig utan att klämmas in i reglementariska föreskrifter och kontroller, som vanligtvis blir en följd af att staten lemnar bidrag.

Det förefaller mig äfven högst sannolikt, att, om statsmedel lemnas till ifrågavarande ändamål, kommer det att bli ännu svårare att få ytterligare bidrag till det ändå viktigare eller folkskoleundervisningen, som är så i behof af större statsanslag, och hvartill väl i första rummet borde af Riksdagen lemnas behöfliga medel, innan anslag gifves till annat folkbildningsmedel. Förhållandet är nemligen så, att i ganska många kommuner mäktar man icke, till följd af andra utgifter, anskaffa tillräckligt med lärarekrafter, utan i rätt många städer måste en lärare i folk-

skolan undervisa omkring 60 barn, och på många ställen å landsbygden ännu flere. Ja, nyligen läste man uti tidningar, att i en af våra sydliga provinser omkring 90 barn undervisas af en lärare. Under sådana förhållanden bör det stå klart för hvar och en, huru det småningom skall gå med folkskolan; och redan nu visa uppgifter rörande de värnpligtige, att en icke obetydlig procent af dem *icke ens* kunna både läsa och skriva.

Nu säger man, att här icke vore fråga om att bevilja något anslag, utan endast att aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Ja, nog skrifer Riksdagen om litet af hvarje till Kongl. Maj:t. Men, till en början, är det nu meningen, att Riksdagen också skall begära, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, huruvida statsbidrag *skulle kunna lemnas* till sockenbibliotek och dermed jemförliga boksamlingar? Skall Riksdagen fråga Kongl. Maj:t, om anslag *kan* lemnas? Är icke detta något, som Riksdagen sjelf skall besluta om? I skrifvelseförslaget anhålles icke om utredning, huruvida statsbidrag *borde* lemnas. Skulle icke en sådan utredning gå ut på, huruvida dessa folkbibliotek borde tillerkännas statsunderstöd och bestämmelser i sammanhang dermed utfärdas?

Men vidare, de, som äro med om att aflåta en riksdagsskrifvelse, borde väl också något tänka på hvad kostnaden skulle blifva, och icke sedan kanhända komma och säga: nej, det här blir för kostsamt att vara med om. Ty, säga hvad man vill, denna fråga är väl hufvudsakligen en penningefråga, och kan det vara behöfligt söka skrufva upp den till någonting annat; har nemligen staten godt om medel, kan man ju något tänja på principiella betänkligheter. Hvilken kostnad ungefär skulle då för staten uti ifrågavarande hänseende komma att uppstå? Motionärerna förklara, att det är för tidigt yttra sig derom, och detta är ju *ett* sätt att komma ifrån sjelfva kärnpunkten i denna fråga, om man bortser från det principiella.

Utskottet deremot har sysselsatt sig rätt mycket med den saken, och pluraliteten inom utskottet har fått den uppfattningen, att anslagsbeloppet skulle bli rätt betydligt. Här är nemligen icke fråga om att skaffa små skåp med böcker uti. Motionärerna hafva alldeles uttryckligt framhållit, att, om något nu skall åtgöras åt saken, man icke må hafva små boksamlingar med gammalmodiga och tråkiga böcker, utan en någorlunda tidsenlig boksamling, som dessutom skulle regelbundet förnyas, och tillika påpekat nödvändigheten af ett bestämdt samt icke alltför obetydligt årsanslag. Hvad skall då ett sådant årsanslag kunna antagas uppgå till? Detta beror ju af många omständigheter och olika uppfattning såsom i mycket annat. Men låtom oss säga tvåhundra kronor, hvaraf vederbörande kommun skulle bidraga med hälften. Jag vågar påstå, att detta belopp är i och för sig så lågt tilltaget, att det på många håll icke skulle befinnas tillräckligt. Det är nemligen icke, om vi uti denna fråga få

Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.
(Forts)

Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.

(Forts.)

hålla oss till *verkligheten*, så idylliskt på landsbygden, att man, utan att erlägga betalning, kan få passande lokal för ett sådant här bibliotek, åtminstone på många håll. Ej heller är det så lätt att få tag i en person, som är villig att utan någon ersättning hålla ett dylikt bibliotek öppet under vissa timmar i veckan, och naturligtvis går också en hel del pengar åt till inköp af böcker och dessas inbindning o. s. v. Något har jag varit i tillfälle att taga reda på hvad kostnaderna i denna väg kunna uppgå till. I den stad, som jag har äran att här representera, hafva vi lemnat ett belopp af 2,000 kronor, tills vi fingo i hop en någorlunda afsevärd boksamling, och nu lemnas till densamma förkofran och handhafvande 1,500 kronor om året; då finnes likvisst också läserum. Af dessa 1,500 kronor användas 500, såsom jag vill minnas, till inköp af böcker, tidningar och tidskrifter samt till inbindning. — Nu finnes det i riket omkring 2,400 kommuner, och enligt hvad motionärerna sjelfva uppgifvit, skulle redan år 1868 ungefär 1,400 kommuner hafva haft s. k. sockenbibliotek. Gifvet är emellertid, att en mängd större kommuner — särskildt ett flertal städer — icke skola komma att begagna sig af statsbidrag, om sådant kommer till stånd, enär de nog ej vilja för erhållandet af ett relativt för dem så obetydligt belopp underkasta sig eventuella bestämmelser om kontroll och dylikt. Men i alla fall är det väl meningen att göra saken så effektiv som möjligt genom att kommunerna i öfrigt kunde allmänt få statsbidrag. Då skulle man, äfven om man utgår från berörda blygsamma belopp af 200 kronor, komnå derhän, att något hundratusental åtminstone skulle årligen behöfvas.

Detta är nu, herr talman, de hufvudsynpunkter — om annat har nog också varit tal — som föranledt det slut, till hvilket utskottet kommit, och hvartill jag nu får yrka bifall.

Herr von Schéele: Herr talman, mine herrar! Jag har begärt ordet i denna fråga, icke derför, att jag anser något egentligen behöfva tilläggas till hvad de tvenne första talarne anført, utan emedan jag velat visa, hurusom från det håll, hvarest, jemte inom folkskolelärarekåren, folkbiblioteken böra hafva att påräkna sina bästa bundsförvandter, nemligen inom kyrkans kår, ett understöd i denna viktiga sak också är att förvänta och finna. Man har ock här talat om det naturliga bundsförvandtskap, som råder mellan nykterhetssträfvandet och arbetet för folkbildningens höjande. Äfven i detta hänseende vill jag såsom bundsförvandt uppträda och göra gällande, att det från nykterhetssträfvandets synpunkt sedt icke kan finnas något bättre medel än det, som innehålles i ett godt folkbibliotek, till att understödja hvad som nykterhetsvännerna ytterst önska och arbeta för.

Vi talade här i går om hurusom det för att häfda vår gamla ära på det blodiga fält, som heter stridens, är nödvändigt

att hos fosterlandets försvarare utveckla deras sjelfständighets-känsla. Jag tror, att det gifves andra, icke mindre ärofulla fält, som vi litet hvar hafva att i fredstid odla. För verksamheten på detta område tror jag det vara lika betydelsefullt att utveckla sjelfständighet hos vårt folk, som någonsin för krigets tider. Jag tror, att betydelsen af förnöjsamhet och företagsamhet i fredens dagar är af lika stor vikt för vår fosterländska sjelfständighets bevarande, som oförskräckt mod och personlig handlingsförmåga under krigstid.

Det är icke möjligt att få tillfredsställda alla de önskingar och behof, som kunna hos den enskilde göra sig gällande, och jag vet därför näst gudsfruktan intet, som är af mera betydelse för ett lyckligt lif, än att komma till verklig insigt derom, att förnöjsamhet betyder lycka. Större företagsamhet behöfver också vårt folk hafva för tillgodogörande af landets rika hjälpkällor. Men hvad kan väl i högre grad bidraga till att fylla bristen hos oss i dessa egenskaper, hvarpå ett folkligt sjelfständighetsmedvetande så väsentligt beror, än just det sätt, som den föreliggande motionen afser?

Sparsamhet, svarar man kanske med den siste ärade talaren. Ja väl, sparsamheten är en dygd, det är visst och sant; och den provins, der jag fått min uppfostran, har ju sin berömmelse uti att hafva framför andra fostrat svenska medborgare med den dygden. Men det finnes ett slags sparsamhet, som i stället kan kallas misshushållning, och det är för en sådan sparsamhet, som vi böra varna dem, som icke fått tillräcklig erfarenhet och mognad för att inse, att så verkligen *kan* vara händelsen. Det, som den siste ärade talaren yttrade emot folkbildningen, synes mig i sin mån vara egnadt att visa detta. Fall gifvas, sådana som det föreliggande, då uppoffringar af ekonomisk art just äro rätta vägen att åvägabringa materielt välstånd.

Hvarifrån är det då, som vi skola hemta de krafter, som kunna göra det möjligt att vinna dessa materiella såväl som andliga förmåner? Naturligtvis böra hemmet och folkskolan dervid nämnas i främsta rummet, ett godt hem och en god folkskola nemligen. I senare hänsendet tänker jag mig särskildt en sådan, som genom undervisning i slöjd, trädgårdsskötsel, gymnastik, sång och dylikt jemte läroämnena förmår att utveckla och lyfta människan äfven i andra afscenden än hvad en rent intellektuel undervisning allena kan göra. Men jag undrar också, om vi icke få lof att medgifva, att den intellektuella utvecklingen, både på det stadium, som folkskolan representerar, och kanske än mer sedermera under lifvets fortgång, har sin stora betydelse för ett folks välgång och icke minst dess materiella väl. Uti många länder — Tyskland först, derefter England och i närvarande stund allramest i Amerika — har man gjort den erfarenheten och gör gällande, att man behöfver närmast, förstas, teknisk

Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.
(Forts.)

Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.

(Forts.)

kunskap, men att den tekniska kunskapen icke är nog, utan att det äfven för den materiella utvecklingen fordras formel och reel utbildning af en människas intellektuella krafter och gåfvor: *formel* så, att hon lär att rätt och snabbt bruka sina själsförmögenheter, så att icke blott handen får öfning, utan äfven det inre sinnet vinner sådan och derigenom såväl hand som öga kunna bättre brukas; och *reel* så, att hon kommer till en högre grad af insigt, icke blott och bart en sådan af rent teknisk art på det område, der hon är satt att verka, utan äfven en allmänt menschlig insigt rörande sambandet mellan de olika områdena för menschlig verksamhet, hvarigenom först det blir möjligt att få en rätt uppfattning af det egna området.

Nu har man ju i våra dagar gjort ganska mycket för att främja en sådan allmän intellektuel utveckling af vårt svenska folk. Man har beredt folket tillfällen att åhöra föredrag och föreläsningar, och man har en press, som i våra dagar mer än förr afser folkets utveckling i både qvantitativt och qualitativt afseende. Men, mine herrar, är det ändå ej så, både med de ifrågasvarande föredragen och med pressens verksamhet, att de äro egnade snarare att bibringa åsigtter än insigtter, och att man ofta derigenom föres in i en viss ganska osjelfständig uppfattning? Om man deremot hade lätt tillgång till ett bibliotek, der man finge en mera mångsidig och grundlig och äfven opartisk kunskap om det, som man åsyftade lära känna, så skulle nog nyssnämnda ensidighet betydligt motverkas. Äfven det, att man derigenom kunde sätta sig för sig sjelf i sitt hem eller i familjekretsen samt läsa om igen och reflektera öfver ett eller annat spörsmål, medför en verkan, som är helt olika den, som åstadkommes, när man blott och bart ser detta spörsmål i dagspressen eller hör det framställt från samma sida eller synpunkt, som just utmärker den rigtning, hvilken man sjelf tillhör och hvilkens alster man därför, tyvärr, nästan uteslutande tillgodogör sig.

Männe det då icke verkligen vore något godt, att vi finge folkbibliotek, som beredde tillfälle till att förskaffa sig en mångsidigare själsverksamhet? Mig synes detta vara alldeles gifvet. Och om jag tänker på hvad som här blifvit sagdt i fråga om anslagsbeloppets storlek, så synes mig icke ens detta, som jag likväl anser vara högst öfverdrifvet, för afskräckande högt. Äfven om det, såsom en talare trodde, skulle gå till hundra tusen kronor om året, så må väl detta icke behöfva utgöra något oöfverstigligt hinder, när vi jemföra oss med andra civiliserade nationer, både i gamla och nya verlden, och tänka på hvad de anslagit för samma syftemål. Sjelf har jag öfvat verksamhet såsom pastor i en stor församling och derigenom likasom ock genom mitt embete för öftrigt haft tillfälle att förvärfva mig under sexton års tid en ganska omfattande erfarenhet om landsbygdens förhållanden i detta afseende. Uti ingen enda af de landsförsamlingar,

som jag sålunda känner till och som hafva sockenbibliotek, har det förekommit, att bibliotekarien haft någon ersättning. Ej heller hafva några utgifter för lokal ifrågakommit, ty man har såsom sådan vanligen begagnat folkskolan. Skolläraryne hafva också, så vidt jag vet, alltid varit villiga att, i samråd med pastor, handhafva biblioteket kostnadsfritt. Blott i Visby, som ju är en medelstor stad och der vi hafva ett jemförelsevis omfattande och godt stadsbibliotek, hvilket jemväl flitigt brukas af gamla och unga, har verkligan bibliotekarien ett arfvode å 30 kronor. Denne förklarar emellertid alltjemt, att han är fullt nöjd med detta belopp, enär han icke betraktar arfvodet på något sätt utgöra ersättning för det af honom på biblioteket nedlagda arbetet, utan att han gör detta uteslutande för den glädje det bereder honom att få arbeta på detta fält.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, får jag för min del vördsamt tillstyrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Ernst Carlson: Herr talman! Efter de många instämmanden, som kommo den förste ärade talaren till del, trodde jag, att det skulle vara öfverflödigt att vidare yttra något i denna fråga, så mycket mer som nämnde talare rätt grundligt nedslagtade de skäl, som af utskottet blifvit anförda.

Men det tyckes vara med dessa skäl som med Tors bockar: de stå ogeneradt upp igen. Utskottets skäl hafva nyss helt enkelt rekapitulerats af den ärade representanten för Vesterås, endast tillskarfva med en och annan påtaglig öfverdrift. Han sade t. ex., att vi lefva i så bekymmersamma tider, att det icke kan bli tal om att för ifrågavarande ändamål anslå ett så stort belopp — jag tror det var 100,000 kronor —, som han behagade framkasta. Sådant tal hör ej hit och torde såsom alldeles ogrundadt icke påkalla någon vidare vederläggning; ty här gäller, som bekant, icke att bevilja ett visst belopp, utan endast att begära utredning af frågan.

Vidare påstod samme talare, att det för närvarande rådde brist på lärarekrafter, och att det därför skulle blifva svårt att få lämpliga personer, som kunde förestå ifrågavarande bibliotek. Men nog torde det ändå finnas tillräckligt med lärare- och andra krafter för att sköta de små boksamlingar, som här är fråga om. Och att lärarekrafterna derigenom skulle dragas från folkskolan, är en invändning, som icke har något som helst faktiskt fog för sig, utan endast spökar i talarens fantasi.

Det förvånar mig verkligan, att den ärade representanten för Vesterås — ett samhälle, som tyckes hafva sörjt särdeles väl för det behof, hvarom här är fråga — skall uppträda och söka hindra andra samhällen att erhålla ett för dem välbehöfligt tillfälle att förkofra sitt bibliotek. Ty, mine herrar, det är här icke fråga om att pålägga kommunerna något *tvång*, utan endast att

Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.

(Forts.)

Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.
(Forts.)

gifva sådana kommuner, som känna sig vara i behof af en förbättring af sitt bibliotek, *tillfälle* att erhålla något understöd dertill af staten, ehuru man naturligen förutsätter, att kommunen själf vill göra en liten uppoffring, t. ex. 50 å 75 kronor om året, för att kunna påräkna nämnda understöd. Vill kommunen ej detta, då kan heller ingen magt tvinga den dertill. Det är således alldeles opåkalladt att på denna ståndpunkt af frågan söka visa henne tillbaka med några ekonomiska skrämskott. Här föreligger blott en enkel och blygsam anhållan om utredning, *huruvida* och *under hvilka vilkor* bidrag från statens sida bör komma sockenbibliotek eller dermed likartade anstalter till del. Endast befogenheten af och vilkoren för ett statsanslag äro således för närvarande ifrågasatta, och då skjuta alla argument, som gå ut på att anslagsbeloppet skulle blifva alltför drygt, på sidan om målet; ty Riksdagen har naturligen anslagsfrågan helt och hållet i sin hand, då förslaget kommer tillbaka från Kongl. Maj:t.

Erfarenheten från våra grannländer visar för öfrigt, att det icke alls lärer blifva fråga om något så betydligt anslag, som här uppgifvits. I Danmark har man med godt resultat anslagit 14,000 kronor om året till s. k. »Vandrebogsamlinger», ett slags mindre skåp med ett urval af 30 å 40 volymer, som skickas omkring och stannar några månader på ett ställe för att sedan skickas vidare. I Norge åter har man satt skol- och barnbiblioteken i nära samband med folkbiblioteken, och statsanslaget härtill har småningom höjts, så att det nu uppgått till 20,000 kronor. Något liknande belopp har man hos oss tänkt sig, om planen kommer till utförande.

Hvad som förberedelsevis måste utredas, det är helt enkelt den saken, huruvida staten bör understödja sådana anstalter som socken- och folkbiblioteken. Jag håller för min del före, att man lätt nog skall komma till ett jakande svar på den frågan, då man tänker på de analogier, som förefinnas i statsanslagen till folkhögskolor, arbetareinstitut, spridande af nykterhetsskrifter m. m. Jag anser nemligen, att i fråga om socken- och folkbiblioteken föreligger ett kulturändamål, som i likhet med de nyss nämnda är väl värdt att vinna understöd af staten, naturligtvis dock under förutsättning af vederbörliga garantier för att medlen må bli rätt använda.

Man invänder emellertid, att om staten tager saken i sin hand, kommer den att insnöras i och hämmas af reglementerande föreskrifter. Jag tror icke det. Staten har understödt arbetareinstitut och folkhögskolor, och trots statens vilkor och kontroll hafva dessa icke dess mindre kraftigt uppblomstrat.

Det har också yttrats, att förslagets genomförande skulle blifva till tunga för kommunerna, men jag tillbakavisar detta påstående. Det är, såsom jag redan anmärkt, endast ett tillfälle till understöd, som skulle bjudas kommunerna, men intet tvång,

som påläggas dem. Tvärtom torde yrkandet, att inrättande och underhåll af boksamlingarna skulle vara uteslutande en angelägenhet för kommunerna, visa sig egnadt att onödigt betunga dessa — eller att strypa hela saken.

Den föreliggande frågan bör för öfrigt betraktas icke allenast såsom en bildningsfråga och ett medel att underhålla de i folkskolan förvärfvade kunskaperna och färdigheterna, utan äfven och icke minst såsom en folkuppfostringsfråga. Det är ju bekant, hurusom på hvarjehanda bakvägar till arbetarehemmen och bland ungdomen sprides en underhaltig litteratur, dålig till innehåll, syfte och verkningar. En sund och kraftig folkläsnings- tillhandahållen gratis och på beqvämt sätt, bör bidraga till att motarbeta det smygande giftet. Åtgärder måste vidtagas gent emot de många sorgliga drag af råhet och förvildning, som i våra dagar framträda, och då bör inrättandet af folkbibliotek blifva ett verksamt medel att jemte andra motarbeta detta samhällsönda.

Det har på vissa håll befarats, att förslaget icke vore praktiskt. »Böcker verka icke så mycket i allmänna lifvet», heter det. Men, mine herrar, de mest praktiska nationerna, engelsmän och amerikanare, äro just de, som gjort mest för folkbiblioteken. I Storbritannien och i Amerika ha sådana bibliotek, som der vanligen äro satta i förbindelse med läsestugor och populära föreläsningar, visat särdeles goda verkningar. Samma förhållande har konstaterats i våra nordiska grannländer, som äro före oss i detta afseende. Och liknande erfarenheter hafva försports äfven i vårt land på de ställen, der socken-, folk- och arbetarebibliotek finnas och varit väl skötta. I många orter hafva de emellertid råkat i lägrvall eller saknas helt och hållet. Men jag är öfvertygad om att, om biblioteksrörelsen fast organiseras och vinner stöd af ett måttligt statsbidrag, skall det vara möjligt att blåsa lif i de gamla benen och få en god framtida utveckling till stånd. Folkbiblioteken böra dervid å ena sidan stödja sig på folkskolan, den nationella odlingens breda bas, och å andra sidan sättas i förbindelse med folkhögskolorna och arbetareinstituten, som äro den fortsatta folkbildningens organer.

Herr talman! Icke minst i en tid som vår, då stora summor beviljas till det yttre försvaret, böra vi ock offra någon skärf på det inre försvarets altare. Och såsom en andlig försvarsfråga, såsom ett medel att sprida sann upplysning och motverka råhet, finner jag, att det ifrågavarande förslaget bör betraktas. Jag vill visst icke öfverdrifva frågans räckvidd; jag påstår endast, att folkbiblioteken äro ett medel bland flera andra, som kunna verka till främjande af folkbildning och folkupplysning. Utredning i sådant syfte är därför en fråga af sant demokratisk innebörd, som väl förtjenar denna kammares understöd.

Jag yrkar afslag å utskottets betänkande och bifall till reservationen.

*Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.*

(Forts.)

*Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.*

(Forts.)

Herr Starbäck: Herr talman! Efter de många och, som det vill synas, uttömmande skäl, som här anförts för reservanternas mening, skulle jag icke tillåta mig att förlänga debatten, om jag icke önskade framhålla en synpunkt, som förefaller mig beaktansvärd.

Det synes mig, som om det resultat, hvartill utskottet kommit, innebure såväl en inkonsequens som en orättvisa. Denna inkonsequens sammanhänger med det anslag, som Riksdagen år efter år beviljat till arbetareinstitut och dermed likställda sammanlutningar landet rundt, ett anslag, som nu är afsedt att höjas till 100,000 kronor. Då således Riksdagen erkänt betydelsen af folkupplysningsarbetet, och utskottet icke gerna kan komma ifrån sambandet, som af en ärad talare på göteborgsbanken framhållits, sambandet mellan arbetareinstitut och folkbibliotek, är det en ganska betänkelig inkonsequens, att Riksdagen beviljar anslag åt den ena folkupplysningsanstalten, men afslår dylikt åt den andra. Sambandet mellan arbetareinstitut och folkbibliotek ligger för öfrigt deri, att under föreläsningarna gifvas impulser och initiativ till kunskapsbegär, som sedan kunna tillfredsställas, om bibliotek finnas i närheten. Beviljar man således anslag åt det ena, borde man äfven bevilja anslag åt det andra.

Men, såsom jag nyss tillät mig säga, innebär också utskottets förslag, enligt mitt förmenande, en orättvisa. Vi skola nemligen komma i håg, att det är en storartad utveckling, som föreläsningverksamheten och arbetareinstituten vunnit i vårt land, och torde man med skäl kunna spåra ett samband mellan dessas och kommunernas utveckling. Det är ganska dyrbara anstalter dessa föreläsningar och dessa institut. Det är förenadt med ganska stora kostnader, i synnerhet på små platser, att skaffa sig föreläsare, hvilka ofta icke stå att finna annat än mycket långt ifrån. Följden deraf är den, att stora delar af vårt land för närvarande sakna detta bildningsmedel, och det synes mig, som om en ersättning härför skulle kunna ligga i inrättandet af folkbibliotek, särskildt de vandrande folkbiblioteken.

Jag tänker särskildt på de stora delar af Norrland, hvilka ligga långt aflägsset från all samfärdsel, men som genom inrättande af dylika bibliotek, för hvilka anslagen väl icke behöfde blifva så särdeles stora, skulle komma i åtnjutande af en bildningsmöjlighet utaf den största betydelse.

Till den ärade talare, som fruktade, att vi snart nog skulle komma derhän, att vi måste utbetala ett eller annat hundra tusental kronor om året för denna sak, ber jag att få framställa den frågan, om han tänkt på att det den gången, då Riksdagen först beviljade anslag till inrättande af arbetareinstitut, var lika omöjligt att beräkna omkostnaderna, som det nu är att beräkna omkostnaderna för det föreslagna folkbiblioteket. Ingen anade då, att dessa arbetareinstitut skulle nå en så storartad utveckling,

att nu knappast 100,000 kronor kunna anses vara tillräckliga att bestrida utgifterna för föreläsningar vid desamma. Och kan det anses vara olyckligt, att en folkbildningsrörelse, som anordnandet af folkbibliotek innebär, skulle taga så stora dimensioner? Jag tror icke, att detta är en penningfråga, utan jag tror, att denna fråga har en vigtig uppfostrande innebörd; och då jag tillhör dem, som tro, att folkupplysningen är ett visserligen långsamt, men dock säkrare medel än något annat att hindra den förråing, som vidlåder vår tid, tillåter jag mig att yrka bifall till herr David Bergströms m. fl. reservation.

*Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.*

(Forts.)

Häruti instämde herrar *Höjer, Branting, Kvarnzelius, Bromée* i Billsta, *Zetterstrand, Staaff, Heimer, Nordin* i Hammerdal och *Norberg*.

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: Herr talman! Den talare, som försvarade utskottsbetänkandet, frammanade, liksom utskottet i sitt betänkande, den hemska bilden, att det skulle komma att flöda så rikliga summor till det ändamål, hvarom här är fråga, att man sedan icke skulle hafva råd att understödja folkskolorna på behörigt sätt. Jag vill deremot endast göra den invändningen — hvilken för öfrigt antyddes af den förste talaren — att om en verklig folkbildning sprides i vårt land, skall det aldrig komma att fattas anslag till folkbiblioteken.

Jag begärde ordet egentligen för att meddela ett par intryck, som jag fick af det folkbildningsmöte, som hölls i Upsala förra våren. Jag önskar, att utskottets medlemmar haft tillfälle att bevista detta möte. I så fall skulle, derom är jag öfvertygad, detta betänkande icke kommit till. Man fick nemligen der ett starkt intryck af att vi äro efter våra grannländer i detta afseende, d. v. s. i fråga om uppskattandet af det folkbildningsarbete, som pågår här i de nordiska länderna. I Norge och Danmark har man sedan lång tid tillbaka insett detta arbetes betydelse, och jag vill säga, att det skar en svensk i själen att känna, huru efterblifna vi här vid lag voro. Man hörde på detta möte både norrmän och danskar triumferande framhålla, hurusom de sedan flera år tillbaka lemna sådana bidrag, hvarom man här i vår Riksdag helt blygsamt framställer förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t. Man har i dessa våra grannländer insett, att en verklig folkbildning icke erhålles endast derigenom, att barnen få tillfälle att bevista folkskolan. Man har insett, att de derigenom endast få den nyckel, som erfordras för att kunna förskaffa sig tillträde till en djupare bildning, och att det kräfvdes ytterligare arbete för att en sådan bildning skall komma dem till del. Men kraftigare än det, som man hörde från Norge och Danmark, verkade det, som berättades från det land på andra sidan Bottniska hafvet, som varit förenadt med vårt under så många år

Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.
(Forts.)

hundraiden. Rent af rörande drag berättades om det arbete, som nu i elfte timmen der pågår för att fördjupa och i vidare lager sprida den kultur, som nu hotar att öfversvämmas af främmande inflytelser. Vi böra tänka på att det äfven för oss kan komma en dag, då vi kunna komma att inse, att en verklig folkbildning, en bildning, som låter den svenska kulturens skatter spridas i bondens hem, torparens koja och arbetarens boning, kan vara ett starkare värn för vår svenska kultur och för vårt fosterland än en hel del sådana anslag, som vi i går voro med om att bevilja.

Då den motion, som här är väckt, är afsedd att verka i den rigtning, att en folkbildning sprides i vidare kretsar, ber jag, herr talman, att få yrka afslag åt utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr David Bergström: Herr talman! Den ärade representanten för utskottets majoritet fann ytterst tvifvelaktigt, huruvida icke detta ändamål endast vore att betrakta som ett kommunalt ändamål. Men sanna tvifvel bör han äfven hysa beträffande föreläsningsverksamheten och arbetarinstituten, och jag förmodar därför, att, när den anslagsfrågan kommer före här i kammaren, den ärade talaren då kommer att uppträda och yrka rent afslag.

Den ärade talaren fann vidare tvifvelaktigt, om staten under nuvarande finansiella förhållanden kunde hafva medel till nu ifrågavarande ändamål, ja, han sade, att det vore alldeles säkert, att den *icke* hade det. Men i samma andetag framhöll han, liksom också utskottet gör i sin motivering, att staten i stället borde bevilja ytterligare bidrag för utvecklingen af folkskoleundervisningen. Men jag förmodar, att dessa bidrag skulle blifva betydligt större än det bidrag, som nu är i fråga, och då är det väl så, att den ärade talarens ena argument rent af slår i hjel det andra.

Den ärade talaren framhöll sedan, att det kanske icke vore Riksdagen värdigt att, såsom motionärerna vilja, skrifyva till Kongl. Maj:t och anhålla, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, om statsbidrag skulle kunna lemnas till sockenbibliotek och med dem jemförliga boksamlingar. Den ärade talaren yttrade, att i den saken eger Riksdagen att sjelf besluta. Ja, det är alldeles klart. Men då motionärerna begagna detta uttryck i sitt yrkande. »att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om och på hvilka vilkor statsbidrag skulle kunna lemnas till sockenbibliotek och med dem jemförliga boksamlingar», hafva de dermed icke sagt något annat, än att de begära en utredning, huruvida ett understödjande af dylika bibliotek bör betraktas som ett statsändamål eller icke. Reservanterna äro för sin del alldeles på det klara med, att det kan och bör betraktas som sådant, men liksom

motionärerna lemna de gerna i Kongl. Maj:ts hand att utreda äfven denna fråga.

I reservationen har särskildt talats om betydelsen för ungdomen utaf upprättandet och upprätthållandet af väl valda och lätt tillgängliga offentliga boksamlingar. Jag har vändt mig till en af våra främste män på bokhandelns område för att af honom möjligen erhålla uppgift, — det är icke så lätt att erhålla dylika uppgifter — i hvilken omfattning den s. k. kolportage-litteraturen eller, som den lojala bokhandeln kallar den, makulaturlitteraturen sprides i vårt land. Det var rent häpnadsväckande siffror, som denne man meddelade mig. Han upplyste mig nemligen om, att särskildt den art af dylik litteratur, som åtföljes af premier, sprides i hundratusentals exemplar af hvarje upplaga. Det är rena rövvarhistorier i ordets egentligaste mening, som denna litteratur innehåller, och det förefaller, som om vi kunde ha skäl att skydda vår ungdom för densamma genom att bereda den tillgång till en bättre läsning.

På senare tid har det nog på åtskilliga håll väckt icke så ringa bekymmer hos föräldrar, att de måste sända sina söner till kasernerna för att låta dem vistas der under lång tid. Jag tror, att det skulle vara en ganska god väggkost för dessa unga män, om de i hemorten varit i tillfälle att i väl valda boksamlingar få läsa en god litteratur.

Jag kan för min del icke tänka mig annat, än att Andra Kammaren kommer att understödja motionärernas förslag, och jag skall därför tillåta mig att yrka bifall till reservationen.

Herr *Antonsson* instämde häruti.

Herr *Pettersson* i Österhaninge: Herr talman! Man klagar i våra dagar, och det kanske med rätta, öfver ungdomens förvildning, och man söker sig omkring efter botemedel deremot. Lofvärda äro de sträfvanden, som äro rigtade på att förhindra tillfälle till sådant, som kan bringa moraliskt och fysiskt förderf, och hvilka på den prohibitiva lagstiftningens väg söka åstadkomma skydd mot frestelser af allehanda slag. Men det är — såsom här blifvit framhållet — icke nog med att man motverkar det onda, utan man måste äfven gifva något godt i stället. Det är icke nog, att man säger, att det eller det får man icke bruka, eller att det eller det får man icke vara med om, utan vill man vinna målet, måste man gifva tanke- och känslolifvet ett sundt, uppfriskande och förädlande innehåll. Det är denna tanke, som ligger till grund för folkbildningsrörelsen. Denna framträder under olika former: *en* sådan form är föreläsningsverksamheten och *en annan* inrättandet af folkbibliotek. Dessa båda slag af folkbildningsrörelse höra nära samman med hvarandra.

Många och långa äro höst- och vinterqvällarna på landet.

Andra Kammarens Prot. 1902. N:o 26.

*Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.
(Forts.)*

Afstånden äro stora, och i allmänhet har man icke så mycken tid att disponera öfver, att man kan besöka de föreläsningar, som hållas. Sådana föreläsningar anordnas i alla fall icke så ofta. På hvilket sätt kan man då bättre fylla de lediga stunderna än genom läsning? Men icke *all* läsning är god, emedan icke all litteratur är god. Säsom alldeles nyss blifvit framhållet, öfversvämmas vårt land med dålig litteratur, som förgiftar de ungas sinnen och som genom sin prisbillighet tränger ned till den lägsta koja. Det är därför som det är af desto större vigt, att man bereder tillgång till en god och sund läsning, och det är min tro, att folkbiblioteken, rätt skötta, kunna fylla en sådan uppgift.

Nu säger utskottet, att man icke bör för det ifrågavarande ändamålet anlita staten, åtminstone icke i främsta rummet och icke för närvarande, utan att man bör koncentrera statens anslag först och främst på främjandet af den egentliga folkundervisningen. Ja, detta är nog godt och väl, men, mine herrar, om icke folkundervisningens frukter skola gå alltför lätt och snart förlorade, måste man taga hand om den *fortsatta* undervisningen. Det är *denna* ungdom, som befinner sig i *öfvergångsåldern*, hvilken bör i dessa tider ligga fostraren ömt om hjertat och om hvilken man måste söka att på alla möjliga sätt taga en vårdande, skyddande och fostrande hand.

Nu säger man vidare, att för statsanslag behöfvas kommunala bidrag. Det ena skulle vara vilkoret för det andra. Det fins kommuner, som äro fattiga, och en del, som hafva många och stora behof att fylla. Men man kunde dock tänka sig vinna målet derigenom, att flere smärre och glest befolkade kommuner sluta sig tillsammans till ett biblioteksdistrikt med en på flere stationer flyttande boksamling. Det är genom ett sådant utbyte af krafter, som man i min hembygd lyckats med mycket små resurser under tio års tid uppehålla en föreläsningsverksamhet, som jag tror icke vara utan sin nytta och betydelse. Å andra sidan böra anslagen *begränsas* uppåt, så att icke de rikare kommunerna må komma i för stort åtnjutande af desamma.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Byström, Ericsson* i Ahlberga, *Hedin* i Stockholm, *Boëthius* och *Wiklund*.

Herr Schenström: Jag begärde ordet egentligen med anledning af hvad som yttrades af en talare på göteborgsbänken, hvilken talare icke försummade tillfället att sväfva i högre rymder. Han vände sig nemligen direkt mot mig och påstod, att jag skulle vilja förhindra, att anslag af ifrågavarande beskaffenhet lemnades till folkbildningen, hvilket, som han tillade, vore desto mera förvånande, då jag var representant för en stad sådan som Vesterås.

Han har äfven påstått, att jag missförstått och missuppfattat

denna fråga i mångt och mycket. Men också måste han hafva missuppfattat hvad jag sagt, ty jag har väl icke, liksom icke heller utskottet, underlåtit erkänna det behjertansvärda i denna sak. Jag har endast framhållit, att detta, enligt mitt förmenande, är en *kommunal* angelägenhet, och att det vidare är någonting, som är mycket beroende på de medel, som kunna vara att tillgå. Är det nu så, att staten har godt om medel, då har jag redan förut yttrat, att man bör kunna tänja på de principiella synpunkterna. Nu har man också under öfverläggningen i denna fråga upprepade gånger talat om att vårt land väl icke vore så fattigt, att anslag ej skulle kunna lemnas till *detta* ändamål, och att beloppets storlek icke alls vore att tala om. Ja, men är det icke så, hvilket äfven i går vidrördes, med anslag i allmänhet, att man icke vill taga i betraktande, att det ena, lagdt till det andra, bildar den stora slutsumma i utgiftsväg, som äfven för staten anses för hög, utan ensidigt vill hålla sig dertill, att det för tillfället ifrågakomna anslagsbehovet är en obetydlighet och då ideligen säga: *här* är det malplaceradt att tala om sparsamhet, och att man då är trångbröstad.

För min del kan jag icke frångå den åsigt, jag förut uttalat i frågan, och jag yrkar därför fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Herr Hammarlund: Herr talman! Den föregående talaren framhärddade i sin åsigt, att detta bör vara en kommunal angelägenhet, med hvilken staten icke har något att skaffa. Ja, så har det varit hittills — och med hvilket resultat, det känna vi. Herr Schenströms mening är vederlagd af den praktiska erfarenheten. Jag skall i detta afseende bedja att få åberopa en sakkunnig auktoritet, nemligen våra folkskoleinspektörer. Dessa pläga, då de äro ute och resa i bygderna, äfven se till huru det är bestäldt med sockenbiblioteken, och de hafva funnit, att det är särdeles bedröfligt, och detta just därför, att, på grund af bristande medel, det icke göres någonting för att skaffa nya och goda böcker i biblioteken, utan dessa fått råka i förfall.

En folkskoleinspektör säger t. ex. följande: »I de 26 skol-distrikt, som tillhöra området, finnas 17 sockenbibliotek. Endast 4 af dessa underhållas och förökas på sådant sätt, att de inbjuda till begagnande. De öfriga innehålla endast gamla och utslitna böcker, som sällan eller aldrig ästundas till läns.» Och det är naturligtvis därför, att dessa kommuner icke hafva råd till att skaffa nya böcker till dem. Det skulle väl för kommunerna blifva lättare, i fall de finge statsbidrag för den saken. Det yrkar också denne likasom andra inspektörer. Han slutar nemligen sålunda:

»Önskligt vore, att genom staten eller landstingen någon eggelse gäfvos till inrättande, underhållande och ökande af skol-

*Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.*

(Forts.)

Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.

(Forts.)

och sockenbibliotek, emedan det är fara värdt, att dessa viktiga hjälpmedel för bildningsarbetets fortsättande och underhållande alldeles försummas, om de skola bero uteslutande på kommunernas och enskildes åtgärder.»

Jag skall icke här upptaga tiden med att citera flere inspektörer. Det är många, som yttrat sig i samma riktning och sagt, att någonting här måste göras.

Jag ber endast att få till sist lägga alla de af kammarens ledamöter, som ifrå för en sund och sann folkupplysning, varmt på hjertat, att det är icke nog med att lära de unga *läsa*, utan man måste också se till att de *få någonting* att läsa, som är utaf god och sund beskaffenhet. I förhoppning, att kammaren skall behjerta denna viktiga angelägenhet, ber jag att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Olsson i Mårdäng: Herr talman, mine herrar! I största korthet vill jag bedja att få tillkännagifva, att denna fråga intresserar mig mycket, och att jag fattat min ståndpunkt med anledning af hvad som yttrats af den ärade talare på göteborgsbänken, som först yttrade sig. Jag ställer mig obetingadt på motionärernas och reservanternas sida. Och det är just den omständigheten, att då man offrar millioner för försvaret emot yttre fiender, hvad kan det då anföras för rimliga skäl emot att offra en bråkdel af en bråkdel af denna summa för försvaret mot inre fiender, särskildt en, som här blifvit nämnd, nemligen den, som benämnes dålig litteratur? Ja, den har gjort och gör dagligdags alldeles förskräckligt stor skada i vårt land. Kan man verkligen hafva skäl att säga: vi äro för fattiga och hafva icke råd att offra någonting i striden mot *den* fienden? Då må man väl svara: då hafva vi förlyft oss på försvaret mot yttre fiender, så att de inre få obehindradt göra hvad man fruktat, att de yttre skulle göra.

Vidare har jag under mitt lif varit i tillfälle att på mycket nära håll se, hvad nytta ett sådant bibliotek kan göra, emedan jag i unga dagar förestått ett sådant, som en förening på frivillighetens väg samlat medel till.

Och slutligen ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå — det är som landtman jag säger detta, — att något bättre medel fins icke att afhålla vår ungdom på landsbygden från dåligt sällskap, än att sätta en god bok i handen på dem, hvilken de för resten taga själfva, om den finnes, för att hafva sysselsättning under lediga stunder. Herrarne skola kanske finna det litet märkvärdigt, att jag i detta afseende åberopar egen erfarenhet, men det kan icke hjälpas; jag gör det i alla fall. Jag har tre söner, af hvilka den äldste är 21 år. Jag har, såvidt det varit mig möjligt, sökt att skaffa dem god litteratur och dervid användt det sockenbibliotek, som finnes. De hafva alla — her-

rarne må nu säga hvad I viljen — afhållit sig från dåligt sällskap. Jag har dervid icke behöft uppbjuda någon möda; jag har icke behöft göra någonting. Och när de nu snart äro mogna män och icke vana vid dåligt sällskap, hvad tro herrarne då detta betyder i deras lif!

Alltså ber jag att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till reservanternas förslag.

Herr *Åkerlind* instämde häruti.

Herr Sundblad: Herr talman, mina herrar! Då jag inom utskottet biträdt den mening, som samlat majoritet omkring sig, ber jag i korthet få närmare angifva min ställning till densamma.

Jag vågar i motsats till flere talare, som här uppträdt för saken, påpeka, att den föreliggande frågan icke enbart är en kulturfråga, utan äfven en kostnadsfråga. Man bör med andra ord, enligt mitt förmenande, icke uteslutande betrakta den ur synpunkten af den kulturella uppgift, den innebär, och anse den främst, utan ock taga hänsyn till den kostnad, som denna kulturella uppgifts genomförande medför och hvilken, i förbigående sagdt, icke blir obetydlig. Det är härvidlag en synpunkt, som för mig särskildt starkt framträdt vid bedömande af denna fråga. Och det är en synpunkt, som en föregående talare här vidrört, men som jag tager mig friheten att ännu mera beröra, ännu starkare pointera. Det önskemål, som motionärerna framställt och som är behjertansvärdt, gående ut på att genom anordnande af socken- eller folkbibliotek, hvilket man nu vill kalla dem, understödda af staten, tillfälle skulle beredas allmänheten ute i Sveriges vida bygder, och i synnerhet det uppväxande slägtet, till god och sund läsning, detta önskningsmål förer tanken så lätt in på det folkupplysningsarbete, som bedrifves genom svenska folkskolan. Och den uppgift, mine herrar, som den svenska folkskolan har sig ålagd i ty fall, den får väl ändå betraktas såsom den *främsta* folkupplysningsuppgiften, och den här nu så mycket omordade anses vara af mera sekundär art. Den storartade utvecklingen på folkskoleväsendets område har medfört ökade kraf på offervilligheten både från statens och de enskilda kommunernas sida. Och dessa ökade kraf hafva utöfvat, om jag får säga, en mycket stark påkänning på de små kommunernas ekonomiska bärkraft. Dessa små kommuner befinna sig nu i det ekonomiska läge, att, om de skola tvingas till större utskylder, än hittills, för folkskoleväsendet, så skall utan tvifvel detta komma att medföra, att utvecklingen af folkskoleväsendet hos dem kommer att hännas och således icke hålla jemna steg med utvecklingen af folkskoleväsendet i allmänhet i vårt land.

Jag har tagit mig friheten särskildt påpeka detta, emedan

*Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.
(Forts.)*

Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.
(Forts.)

detta för mig utgjort det mest vägande skälet vid bedömandet af denna fråga. Jag har såsom prest mest vistats i små kommuner. Huru ställa sig utskylderna inom dessa små kommuner med afseende å folkskoleväsendet? Jo, man talar nu om utgifter på 12, 14, 16 och 18 kronor för bevillningskrona; och jag har sjelf varit med om att betala ända till 21 kronor för bevillningskrona. Kan man under sådana förhållanden tro, att folkskoleväsendet i dessa små kommuner skall följa med den allmänna utvecklingen på samma område, om nemligen utvecklingen skall fortgå såsom hittills — kan man tro, frågar jag, att detta kan ske med mindre staten träder hjälpande emellan med större bidrag. Här ligger en uppgift att främja, mine herrar, och när man tar den uppgiften särskildt i betraktande, undrar jag, om man på samma gång kan vara så frikostig för den folkbildningsuppgift, som här är i fråga. Jag vill därför visst icke på något sätt missbilliga det önskemål, som här blifvit framställt. Jag är tvärtom varm vän af detsamma, och jag har sökt att, i hvad på mig ankommer, i de församlingar, der jag varit, upprycka folket till att anlita sockenbiblioteken. Jag har också i min ringa mån sört för att dessa bibliotek fått en någorlunda jemn tillökning af nya bokalster, men då jag uppmanat befolkningen att begagna sig af de bokskatter, som finnas i biblioteken, har man svarat mig ungefär detta: »Det är inte behagligt att besöka biblioteken och der låna en bok; det är bättre att köpa sig sin egen bok.» Tillfallena dertill äro ju också så rikliga, ty det anordnas bokauktioner, snart sagdt, två gånger i månaden, och man kan icke säga, att de bokalster, som der utbjudas, äro idel dåliga saker, utan deribland finnas äfven många mycket goda böcker, som säljas för en ringa penning. Såsom ett exempel tillåter jag mig omnämna, att en dräng på en dylik bokauktion köpte »Uppfinningarnes bok» för en summa af något öfver 5 kronor.

Om man emellertid nu vill befrämja äfven den folkbildningsuppgift, som motionärerna här framdragit, vill jag visst icke sätta mig deremot. Jag har endast velat tillåta mig att uttala min farhåga för att, då man föresätter sig att fullfölja två sådana uppgifter som de nämnda, det lätt kan inträffa, att man splittrar sina krafter, så att man icke fullföljer den folkbildningsuppgift, som ligger i den svenska folkskolan. Jag har därför anledning att fortfarande vidhålla den mening, som utskottet biträdt, och yrkar alltså bifall till utskottets förslag.

Herr Lindblad: Herr talman! Jag skall bedja att få begagna tillfället att instämma i det yttrande, som fälades från stockholmslänsbänken. Det förefaller mig, som om den talaren såg saken från dess rätta sida och gaf den dess rigtiga proportioner; han lemnade derjemte en praktisk anvisning, huru äfven våra fattigare kommuner skulle kunna komma i åtnjutande af

detta anslag och genom en af honom förordad anordning finna tillgång till lämplig litteratur. För att bättre taga vara på och befordra läslusten har man i min hemtrakt vidtagit åtgärden att låta boksamlingen ambulera inom skoldistriktet till de olika skolorna, och jag är öfvertygad om att hvarje lärare mycket gerna åtager sig besväret med utlåningen, äfvensom att tillhandahålla plats för böckerna — allt kostnadsfritt. Sättet förtjenar helt visst efterföljd, i synnerhet i vidsträckta kommuner.

Deremot kan jag icke instämma med den senaste talaren på gotlandsbänken. Jag vill erinra derom, att det icke är fråga om *obligatorisk skyldighet* för någon kommun att begagna sig af statsanslaget, utan blott att bereda *tillfälle* för just de fattigare kommunerna att med tillhjälp af statsbidrag komma i åtnjutande af en god sak, som de rika kommunerna redan vetat att förskaffa sig. Vi veta ju alla, att tidningsläsandet tagit ett enormt uppsving. Anledningen dertill är, att tidningarna tillhandahållas till så billigt pris och att de komma så ofta ut och förse allmänheten med färska nyheter. Jag tror nu, att bokstudier kunna vara en helsosam motvigt mot det myckna tidningsläsandet. Vi hörde en föregående talare på gotlandsbänken framhålla, att tidningarna lämpa sig mera att sprida *åsigter*, men deremot icke att fördjupa *insigter*. Den satsen tror jag vara fullt riktig, och då behöfves nog, att man koncentrerar sina krafter på att så mycket som möjligt uppmuntra allmänheten till läsning äfven af goda böcker. Vi veta ju, att staten lemnar bidrag till fortsättningsskolor, och jag tror, att anlitaandet af sockenbiblioteken kan vara en så god fortsättningsskola som någon annan. Ur den synpunkten ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hammarlund: Den senaste talaren på gotlandsbänken framdrog, i likhet med herr Schenström, de stora kostnader, som förslaget skulle medföra. Jag ber härvidlag endast att få erinra derom, att kammaren har den saken helt och hållet i sin hand. Här är icke nu fråga om att bevilja något anslag, utan endast fråga om att Kongl. Maj:t skall taga saken i hela dess vidd under utredning. Om saken en gång kommer tillbaka och det då gäller att bevilja ett anslag, har kammaren i sin hand att säga, att detta är för mycket, och att den endast vill bevilja så eller så mycket. Jag tycker icke, att det är på sin plats att nu tala om dessa förfärliga kostnader. Det är endast ett sätt att söka måla ut saken för att derigenom göra den omöjlig.

Den nämnde talaren betonade också den stora betydelsen deraf, att man icke toge några penningar från folkskolan, ty folkskolebildningen vore a och o; det viktigaste vore att spara penningarna för det ändamålet. Han resonerade liksom utskottet, att det är nog att lära ungdomen att läsa. Hvad den

Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.
(Forts.)

Angående
statsbidrag
åt socken-
bibliotek.
(Forts.)

läser, betyder mindre. Nej, det är icke så. De ifrågavarande båda sakerna sammanhånga på det allra närmaste. Folkbiblioteken äro ett viktigt led i hela folkbildningskedjan. Man får icke släppa ungdomen, sedan den slutat skolan, och lemna den på egen hand. Det gäller att skaffa den nyttig förströelse.

Samme talare nämnde också någonting om tvång, men jag förstod icke riktigt hvad han dermed afsåg. Måhända menade han, att det här kunde blifva fråga om tvångsutgifter för kommunerna. Jag tror dock icke, att det kommer att ordnas på det sättet, utan vill hoppas, att det alltid kommer att blifva en frivillig sak, alldeles så som förhållandet är med fortsättnings-skolor, med slöjdundervisning och med arbetareföreläsningar.

Kommunerna skulle alltså framgent som hittills ega att besluta, om de för detta ändamål vilja göra några uppoffringar. Men om statens medverkan lemnas, blir ju alltid utgiften mindre betungande än under nuvarande förhållanden. Det är alltså här fråga om en *förmån* för kommunerna och icke om en börda.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Öfverläggningen i detta ämne var härmed slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag härå och bifall i stället till den af herr David Bergström med flere afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å kammarens första tillfälliga utskotts hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 9, bifaller den af herr David Bergström med flere afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 93 ja mot 50 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll; och skulle, jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 4.

Härefter föredrogs Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 10, med anledning af en af herr *C. T. Lind* väckt motion angående indragning af kronofogdetjensterna; i hvilket utlåtande utskottet hemställt, att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhölle, det täcktes Kongl. Maj:t låta verkställa utredning af frågan om indragning af kronofogdetjensterna och öfverflyttning af kronofogdarnes tjensteäligganden till länsmännen, samt att Kongl. Maj:t derefter ville för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

*Angående
indragning
af kronofogde-
tjensterna.*

Berörda hemställan upplästes; hvarefter ordet lemnades till

Herr Cervin, som anförde: Herr grefve och talman, mine herrar! Då jag nu går att yttra några ord i den föreliggande frågan, anhåller jag att få förutskicka den anmärkningen, att, huru motionerna och utskottets skrifvelseförslag komma att afgöras, icke kan öfva något inflytande på min eller på mina kamraters tjensteställning, enär vi hafva fullmakt på våra innehafvande tjänster. Hvad jag har att anföra gäller således endast sjelfva institutionen.

Såsom känt är, har frågan om indragning af kronofogdetjensterna varit föremål för Riksdagens pröfning vid många tillfällen under såväl gamla som nya statsskicket, utan att likväl de framställda förslagen lyckats tillvinna sig Riksdagens bifall. År 1873 tillsattes, såsom herrarne känna och såsom utskottet också anmärkt, en komité med uppdrag att, i anseende till den då förestående regleringen af landsstatstjenstemännens löner efter utredning af alla hithörande ärenden, afgifva underdånigt betänkande och förslag i ämnet. Denna komité afgaf också ett mycket vidlyftigt betänkande år 1875, i hvilket betänkande, bland annat, hemställdes, att häradsskrifvaretjensterna skulle indragas; att kronofogde- och länsmanstjensterna skulle sammanslås till en tjenst, kronofogdetjenst; samt att hos kronofogdarne skulle anställas af staten aflönade biträden, s. k. fogdefullmäktige, med samma kompetens som kronofogarne och i öfrigt med samma ställning som länsmännen. Öfver detta förslag hördes sedan vederbörande i vederbörlig ordning. Och af Konungens befallningshafvande vann förslaget understöd endast från ett håll, men afstyrktes på det bestämdaste från alla öfriga.

Nu säger utskottet, som redogör något för komiténs betänkande, att detsamma i detta afseende, nemligen i fråga om en sammanslagning af kronofogde- och länsmanstjensten, aldrig blef föremål för någon Kongl. Maj:ts framställning till Riksdagen. Ja, mot denna utskottets uppfattning skall jag tillåta mig att er-

Angående
indragning
af kronofogde-
tjänsterna.

(Forts.)

inra, att vid den kongl. proposition, som till 1878 års Riksdag afläts angående lönereglering för bland andra kronofogdarne och länsmännen, fans fogadt detta komitébetänkande. Det synes mig derför klart, att, då Riksdagen godkänt löneregleringen, Riksdagen också har pröfvat komitébetänkandet. Båda statsmakterna voro således 1878 ense om kronofogdetjänstens bibehållande, men statsutskottet anmärkte, att det icke fann fögderiindelningen fullt tillfredsställande och att en förändring i förevarande hänseende, åsyftande en minskning af antalet fögderier, syntes vara af behofvet påkallad. Om detta vore genomförbart, vore det enligt mitt förmenande rätta vägen.

Sedan kom frågan före, såsom också utskottet erinrat, vid 1888 års riksdag på motion af herr Pettersson i Hamra; och då biföll denna kammare ett skrivelseförslag, innefattande framställning till Kongl. Maj:t, huruvida kronofogdetjänsterna kunde indragas, och de åligganden, som nu ankomma på kronofogdarne, kunde öfverflyttas på länsmännen eller andra landsstatstjänstemän. Men äfven om frågan om skrivelseförslaget gick igenom i Andra Kammaren, voro meningarna dock ganska delade, ty det samma bifölls med 100 röster mot 92. Nu vill jag i afseende å det skrivelseförslag, som då förelåg, tillåta mig anmärka, att den utredning, som der var ifrågasatt, var längre gående än den nu ifrågasatta och skulle sålunda kunnat omfatta äfven andra landsstatstjänstemän och en annan fördelning af göromålen, än den som nu afses. Ty utskottet har nu endast förutsatt, att kronofogdegöromålen utan vidare skulle öfverflyttas på länsmännen. Under det att statsutskottet 1878 ansåg, att fögderiernas antal skulle minskas, innebär det skrivelseförslag, som nu föreligger, att fögderiernas antal skulle ökas från 117 till 170. Den, som känner någorlunda till, hvilka ofantligt ökade göromål numera åligga länsmännen och äfven häradsskrifvarne, kan, enligt mitt förmenande, redan af det skälet icke vara med om en sådan omändring, som den nu ifrågasatta. Att öfvertaga kronofogdegöromålen skulle för länsmännen medföra så väsentligt ökad arbete, att länsmännen derigenom, såvidt jag kan bedöma, icke skulle kunna på ett tillfredsställande sätt upprätthålla hvad som är deras förnämsta uppgift, åklagarekallet och polisväsendet på landet.

Det är klart, att den storartade utveckling, som i vårt land gjort sig gällande under de sista årtiondena, äfven medfört betydligt ökade anspråk på både kronofogdar och länsmän. Och det är många nya uppgifter, som för dem tillkommit sedan löneregleringen år 1878.

Jag skall icke här tillåta mig att afgifva något omdöme, huru kronofogdarne fullgjort hvad af dem erfordrats, men det kan jag, så långt min erfarenhet sträcker sig, vitsorda, att länsmännen i allmänhet på ett mycket tillfredsställande sätt skött

sina åligganden och vunnit ökad förtroende bland befolkningen. Med en sådan uppfattning skulle jag naturligtvis gerna se, att det för länsmännen kunde vinnas en välbehöflig förbättring i deras tjänsteställning, men jag anser hvarken tillrådligt eller möjligt att genomföra en dylik på det sätt, som utskottet i sitt skrifvelseförslag förutsatt.

*Angående
indragning
af kronofogde-
tjänsterna.*

(Forts.)

Motionären yttrar här i sin motion, att det har hägrat för den svenska allmogen att vinna förbättring i utsökningsväsendet, enär det för närvarande är förenadt med så mycket besvär och tidsutdrägt att få verkställighet och redovisning, och att kronofogdarne äro de, som stå såsom en hindrande mellanhand. Jag kan icke medgifva riktigheten af dessa uppgifter eller erkänna, att det förefinnes sådana svårigheter. Ty 139 § utsökningslagen stadgar, såsom herrarne känna, att redovisningstiden för kronofogden är två månader, räknadt från den dag, kronofogden mottog handlingen; och den tid, som förflyter för försändandet af en expedition från kronofogden till länsmannen, är väl ändå icke en så betydlig tid, att den kan eller får inverka på sjelfva redovisningstiden. Så är det, såsom herrarne också känna, hvar och en tillåtet att med posten insända handlingar till kronofogden för verkställighet; och hvar och en är också berättigad att få redovisningen sig tillsänd med posten utan annan kostnad än postporto och 75 öre för expeditionen. Detsamma gäller i fråga om den kommunala restlängden. Man är berättigad att skicka in den med posten, och kronofogden har skyldighet att med posten och utan kostnad sända redovisning.

Jag kan således icke erkänna, att några sådana svårigheter äro förefintliga, som motionären här har uppgifvit och hvilka utskottet tyckes hafva erkänt. Men om jag också icke kan erkänna dessa svårigheter, anser jag likväl det vara mycket önskligt, om länsmännen, hvar inom sitt distrikt, kunde blifva utmättningsmän i kronofogdes ställe och på eget ansvar. Såsom det nu är stäldt, är ju kronofogden enligt utsökningslagen utmättningsman och eger till sitt biträde använda länsmannen. Men denna rätt är grundad på en mycket allvarlig ansvarsbestämmelse för kronofogden. Ty det heter, att kronofogden sjelf är ansvarig för uppbörden och för de försummelse, som länsmannen eller annan man, som blifvit förordnad, kan låta komma sig till last. Om länsmännen skulle insättas till utmättningsmän på eget ansvar i kronofogdarnes ställe, så skulle detta naturligtvis föranleda en ändring af utsökningslagen, men jag vill särskildt framhålla, att detta vore mindre önskvärdt, då, såsom motionären och utskottet säga, länsmännen redan nu hafva att fördela köpeskillingar för å exekutiva auktioner försälda fastigheter, på grund deraf, att kronofogdarne, åtminstone under första hälften af året, då taxeringsförrättningarna pågå, äro så strängt upptagna, att de i synnerhet i de vidsträcktare distrikten

*Angående
indragning
af kronofogde-
tjänsterna.
(Forts.)*

icke kunna medhinna att resa omkring och verkställa uppbörd. Genom att dylika uppdrag öfverlätas på länsmännen, beredes ju dem en välbehöflig tillökning i deras inkomster. I detta hänseende är jag således ense med motionären och utskottet.

Medan jag har ordet skall jag anhålla att få fästa uppmärksamheten derpå, att det är icke så obetydliga belopp, som kronofogdarne omhänderhafva eller hafva att uppbara och redovisa. Jag har skaffat mig utdrag ur kronofogdarnes kassajournaler för fem län, och dessa utdrag utvisa, att tjänstemedlen i dessa län 1901 uppgå till 7,900,000 kronor, och efter en medeltalsberäkning kan man således sluta sig till att kronofogdarnes uppbörd redan nu uppgår till belopp mellan 30 och 40 millioner årligen. Jag nämner detta, på det att herrarne skola förstå, att redovisningen af så betydande belopp kräfver mycket arbete, så att jag tror icke, att man bör betrakta dessa tjänstemän såsom öfverflödiga, hvilket utskottet synes förmena.

I detta sammanhang skall jag tillåta mig att framhålla, hvilket ökad arbete som kommer att ställas på kronofogdarne vid en blifvande skattereglering, när det blir fråga om ökade direkta skatter i förening med de vidlyftigare uppgifter, som komma att föreläggas dem vid granskning af bevillningsberedningarnas förslag.

Slutligen vill jag påpeka, att utskottets skrifvelseförslag, hvilket nu endast omfattar verkställande af utredning, huruvida kronofogdarnes göromål kunna fördelas på länsmännen, synes mig vara, om jag så får säga, för litet långt gående. För öfrigt är ju denna fråga redan i större omfattning under behandling. Vi hafva inhemtat af statsverkspropositionen, att Kongl. Maj:t den 25 oktober sistlidet är aflåtit till statens vederbörande embetsverk och myndigheter ett cirkulär, hvori de anbefalts att, i anledning af de för år 1901 beviljade dyrtidstilläggen och för den händelse de förhållanden, som framkallat behovet af dyrtidstillägg, syntes fortfara och således en förändring uti vederbörande lönestater erfordrades, inkomma till Kongl. Maj:t med förslag till ändringar uti dessa stater, hvilka förslag skulle vara afgifna före utgången af maj månad detta år.

Vid uppgörandet af dessa förslag skola myndigheterna tillika taga under öfvervägande, huruvida genom förenklingar i förvaltningen tillfälle kunde beredas till indragning af tjänster, som genom de förändrade anordningarna kunde undvaras.

Dertill kommer, att Kongl. Maj:t nyligen tillsatt en komité, som har att handlägga frågan om en förändring af polisväsendet på landet. Båda dessa frågor inverka naturligen i hög grad på det nu föreliggande förslaget, och dessutom kan jag, med den ståndpunkt jag i denna fråga intager, icke finna, att en sådan skrifvelse, som utskottet föreslagit, är på något sätt för närvarande behöflig. Då emellertid denna fråga så nära rör den

tjenstemannaklass, jag tillhör, skall jag icke framställa något yrkande.

Angående
indragning
af kronofogde-
tjänsterna.

(Forts.)

Herr *Sandén* instämde med herr *Cervin*.

Herr Styrelser: Ehuru den föregående talaren icke framstälde något yrkande, skall jag dock anhålla att få säga några ord till försvar för utskottets utlåtande.

Hvad utskottet ansett skulle kunna vinnas genom en förändring, sådan som den föreslagna, är naturligen en förenkling i administrationen, en skyndsammare behandling af ärendena och slutligen äfven en besparing för statsverket. Att en förenkling i administrationen derigenom skulle komma att inträda, är så uppenbart, att några närmare bevis därför icke torde behöfva anföras, och att denna förändring äfven skulle komma att möjliggöra en skyndsammare behandling af ärendena, är jag för min del öfvertygad om, trots det, att den föregående talaren sökt hafva en annan uppfattning.

Om vi fästa oss vid de göromål, hvarom han talade, nemligen verkställighet af utslag, så veta vi, att detta tillgår på det sätt, att sedan kronofogdarne infört utslagen i sina diarier och derpå tecknat en verkställighetsresolution, sändas utslagen till länsmännen, hvilka hafva att inom 45 dagar redovisa därför, ty kronofogdarne hafva två månader på sig. Dessa 15 dagar, som kronofogdarne hafva för sin egen del, skulle åtminstone kunna vinnas för allmänheten, så att, om utslagen lemnades direkt till länsmännen, verkställighet af dem kunde erhållas 15 dagar tidigare. Dessutom betungas naturligen statsverket af utgifter för dessa tjänstebref, hvilka måste sändas fram och tillbaka, men dessa utgifter skulle ju genom den föreslagna förändringen komma att upphöra.

Hufvudskälet till utskottets hemställan i det föreliggande betänkandet har varit, att utskottet ansett, att genom den af motionären antydda åtgärden en *besparing* för statsverket skulle vinnas. Såsom utskottet har framhållit, utgjorde under år 1901 staten för kronofogdarne 535,600 kronor. Nu har man tänkt sig, att man skulle kunna på länsmännen öfverflytta kronofogdarnes göromål mot det att man ökade länsmännens löner med 500 kronor, hvilket för 520 länsmän gör 260,000 kronor. Läger man dertill, att länsstyrelserna behöfva förstärka sina arbetskrafter genom att anställa en ytterligare länsbokhållare eller möjligen i dess ställe en landsskontorist och en landskanslist, hvarför utgiften icke kan beräknas till högre belopp än 3,000 kronor för hvarje län, eller för hela riket 72,000 kronor, så skulle man komma upp till en summa af 332,000 kronor. Jag tror emellertid, att den, som är hemmastadd i landsstatsgöromål, är öfvertygad om att detta belopp skulle räcka till. Drager man dessa 332,000 från 535,600

*Angående
indragning
af kronofogde-
tjänsterna.*

(Forts.)

kronor, hvartill staten för kronofogdarne nu uppgår, skulle man vinna en besparing af 203,600 kronor. Häremot skall man möjligen kunna invända, att denna ökning med 500 kronor i läns-männens löner är för liten, men jag är dock öfvertygad om, att om man beviljade denna förhöjning och länsmännen derigenom vid tillträde af sina tjänster erhöle en lön af 2,100 i stället för, såsom för närvarande, 1,600 kronor, skulle man hafva rätt att dels pålägga dem något mera arbete och dels höja kompetensvilkoren för dessa tjänster, ty huru många af statens tjenare få icke börja med en lägre lön? Dertill kommer, att de äro berättigade till ett ålderstillägg af 300 kronor efter tio års tjänstgöring, så att de slutligen skulle komma upp till en lön af 2,400 kronor, och detta är, mine herrar, en icke så obetydlig lön för en tjänste-man, på hvilken man icke ställer högre kompetensvilkor än man gör på länsmännen.

Jag tror sålunda, att besparingssynpunkten har en mycket stor betydelse. Jag tror, att det varit den, som varit första orsaken till frågans uppkomst. Det är nog äfven den, som varit anledningen till att Andra Kammaren förut uttalat sig för en sådan förändring, som här ifrågasatts. Dessutom är det, såsom bekant, fråga om att polisgöromålen skola öfverflyttas på särskilda polismän. Så är redan förhållandet i en del större municipal-samhällen och vid industriella anläggningar. Der förefinnes skyldighet för invånarne eller egarne att med egna medel anordna polisbevakning. Derigenom komma länsmanstjänsterna att befrias från en hel mängd göromål, och man skulle sålunda vara berättigad att äfven ur denna synpunkt lägga på länsmännen mera arbete, i synnerhet om man ökar lönen så mycket som med nära $\frac{1}{3}$ af det ursprungliga beloppet.

Den föregående talaren har påpekat, att förra utredningen gick något längre, ty då ville man ifrågasätta, att kronofogdar-nes åligganden skulle öfverflyttas till länsmännen eller andra landsstatstjänstemän. Men detta ligger utom motionens ram, och derfor har utskottets utlåtande nu fått den form, det fått. Man säger, att då man vill hafva en skrifvelse om utredning af saken genom Kongl. Maj:ts försorg, så borde man begära *det* och ingenting annat. Vi hafva dock gått längre. Vi hafva hemställt, att Kongl. Maj:t ville efter utredning framlägga för Riksdagen det förslag, hvartill utredningen må kunna föranleda, naturligtvis af det skäl, att Kongl. Maj:t har den rätten i alla fall. Vi anse, att Kongl. Maj:t, om en utredning kommer till stånd och det visar sig, att göromålen kunna läggas på andra, har rätt dertill. Kongl. Maj:ts befallningshafvande hafva redan nu enligt utsök-ningslagen rätt att meddela förordnande för länsmän eller annan person att förrätta exekutiva auktioner och köpeskillingsliqvider. Detta visar, att man vid lagstiftningen fått klart för sig, att man ej behöfver vara examinerad jurist för att kunna fördela en ge-

nom exekutiv auktion erhållen köpeskilling. Det är sjelfva fackbildningen i detta afseende, som är vigtig. Har ett biträde på ett kronofogde- eller länsmanskontor sett en köpeskillingsliqvid verkställas, så kan han nog sätta sig in i den saken utan att vara examinerad i juridik.

*Angående
indragning
af kronofogde-
tjänsterna.
(Forts.)*

Jag anser sålunda, att alla skäl tala för att Andra Kammaren bör vidhålla den uppfattning, som den förut haft, nemligen år 1888, då kammaren uttalade sig för en sådan skrifvelse, och jag skall därför be att få tillstyrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Andersson* i Bråborg och *Hammarström*.

Herr Lundgren: Mot förslaget att till en förena två tjänstebefattningar, som icke kunna förenas, ber jag få uppträda. Om vi se på karakteren af dessa tjänstebefattningar, så finna vi, att kronofogdetjensten är en tjänst, som hufvudsakligen fordrar, att innehafvaren skall fullgöra sina göromål vid skrifbordet, men att länsmannen måste hålla sig på rörlig fot för fullgörande af de med hans befattning förenade göromålen, såsom vägsyner och många andra sådana förrättningar. Huru skall man då kunna förena dem? Det är enligt min mening omöjligt. Hvad som för mig varit bestämmande, när jag begärde ordet, var, att Riksdagen genom att beträda den väg, som motionären angifvit, skulle motverka sitt eget intresse. Det blir allt oftare och oftare, som beslut fattas om begäran om utredning från Kongl. Maj:t. Dessa ansökningar föranleda remisser, af hvilka flertalet hamna på kronofogdeborden. Huru skulle innehafvarne af de förenade tjänsterna få tid att åt dessa frågor egna den tid, som vederborde? För många af dem erfordras särskilda studier för att besvara till dem rigtade förfrågningar. Skulle man åter lemna utlåtandena i händer på personer, som icke kunna egna tillbörlig tid åt dem, så har man icke någon nytta af de utlåtanden, som de lemnat. Detta inverkar på beskaffenheten af utredningen. Det är sålunda redan af denna orsak, från Riksdagens egen sida sedt, ett behof, att kronofogdarne bibehållas.

Det har uppgifvits af den föregående talaren, att det skulle medföra en afsevärd förenkling i administrationen, om en sådan sammanslagning som den nu ifrågasatta komme att ega rum. Nej, det blir enligt mitt förmenande icke fallet. I stället för att bördan af att sammanfatta utredning om förhållandena inom fögderiet hittills fallit på kronofogdens lott, skulle det i stället på landskansliet eller landskontoret blifva en sammanfattning af alla dessa olika utlåtanden från hvarje fögderi i länet.

Detta har också direkt eller indirekt medgifvits af den föregående talaren, när han nämnde, att ibland de kostnader, som borde beräknas vid omorganisationen, hörde äfven, att man behöfde en tjänsteman till på landskansliet eller landskontoret. Det

*Angående
indragning
af kronofogde-
tjensterna.
(Forts.)*

blefve dock enligt mitt förmenande icke nog med denna tjänsteman, utan det måste blifva flere sådana. Detta rent ekonomiska spörsmål skulle sålunda utfalla så, att någon besparing *icke* skulle komma att uppstå genom förändringen; åtminstone icke någon afsevärd.

Hvad den förste talaren i detta ärende har anfört, har för öfrigt synts mig innebära en alldeles fullständig gensaga och motbevisning mot hvad som anförts till förmån för förslaget, och jag skall därför, herr talman, inskränka mig till att yrka afslag å såväl utskottets hemställan som motionen.

Herr Styrländer: Det har redan af mig påpekats, att man skulle kunna, till följd af kronofogdetjensternas indragning, behöfva anställa större arbetskrafter vid länsstyrelserna, men jag har också gjort en beräkning på hvad den ökade kostnaden skulle gå till. Den siste ärade talaren har icke tagit vederbörlig hänsyn dertill. Hans i luften hängande påstående, att beräkningen icke är riktig, nödgas jag tillbakavisa. När man skall slå ikull någon bevisning, så skall man anföra fakta eller logiska skäl för att bevisföringen är oriktig.

Han sade, att det behöfs såväl kronofogdar som länsmän därför, att de förres hufvudsakliga göromål är att sitta vid skrifbordet. Detta senare är alldeles riktigt. De äro i närvarande stund endast expeditionshafvande. De expediera de ärenden, som komma från länsstyrelsen och andra myndigheter, till länsmännen. Men jag tror icke, att det är tjänstemän, som endast hafva sina göromål vid skrifbordet, som man behöfver på landsbygden. Jag tror, att, om man skall hafva någon nytta af dem, de måste vara närmare folket, deltaga i folkets arbete och lära känna deras bekymmer och tankar. Redan ur den synpunkten skulle en förändring vara behöflig.

Jag ber, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sandén: Då jag förut gifvit min åsigt till känna genom att instämma i den förste talarens anförande, så kunde det hafva varit öfverflödigt att nu begära ordet, men jag har ansett mig böra göra detta till följd af herr Styrländers sista anförande och äfven det yttrande, han först hade.

Han menade nu på, att en större skyndsamhet i utsökningsärenden skulle vinnas genom en sådan anordning, som motionären och utskottet föreslagit. Den förste talaren vidrörde detta förhållande och sade, att det möjligen kunde vara så. Men vill man vinna fördelen att i utsökningsmål vända sig direkt till länsmännen, och anses förändring i sådant hänseende vara behöflig, så tror jag, att den bör åstadkommas genom ändring i

utsökningslagen, men må ej utgöra skäl för kronofogdetjensernas indragning.

Då herr Styrländer talade om en besparing för statsverket genom kronofogdetjensernas indragning, så utgick han från den förutsättningen, att en löneförhöjning af 500 kronor skulle vara tillräcklig för länsmännen. Detta är ju endast ett antagande och icke något mera. Med samma rätt antager jag, att dessa 500 kronor äro alldeles för ringa valuta för de ökade göromål och större kompetensvilkor, som då komma att åtfölja länsmanstjensten. Jag tror, att denna ökning i löneförmåner icke kan sättas till mindre belopp än 1,000 kronor. Om man antager detta, blir följden, att de af utskottet beräknade besparingarna konsumeras.

Vidare nämnde herr Styrländer, att kronofogdarne vore för mycket upptagna vid skrifbordet och att de i följd häraf icke hade den beröring med folket, som önskligt vore, men att den föreslagna omorganisationen skulle härutinnan medföra väsentliga fördelar. Det är ju sant, att länsmännen nu lefva ett mera rörligt lif än kronofogdarne, men lägger man på länsmännen kronofogdarnes göromål, så komma helt visst samma olägenheter att förefinnas med afseende på dem, som nu i afseende å kronofogdarne.

Hvad sjelfva hufvudfrågan vidkommer, så ansluter jag mig, såsom jag förut nämnt, till hvad herr Cervin yttrat, och jag är af den uppfattningen, att man genom indragning af kronofogdetjenserna icke skall vinna de fördelar, som motionären och utskottet åsyftat. Någon större trygghet skulle icke derigenom beredas staten. Allmänheten skulle icke blifva bättre betjenad genom den föreslagna anordningen än genom den nuvarande. Någon besparing för statsverket skulle ej heller vinnas. Tvärtom tror jag, att den ifrågasatta ändringen skulle i sina konsekvenser medföra ökade utgifter för statsverket.

På grund häraf anhåller jag få instämna i herr Lundgrens afslagsyrkande.

Herr Eriksson i Bäck: Herr Lundgren yttrade, att kronofogdarne skulle behövas för att verkställa de utredningar, som begäras af Kongl. Maj:t, enär dessa utredningar icke skulle kunna verkställas af länsmännen.

Då, enligt hvad herr Styrländer påvisat, en besparing af cirka 260,000 kronor skulle kunna göras genom en förändrad anordning, förefaller det mig, som det skulle blifva för dyrt att bibehålla kronofogdarne endast för att afgifva utredningar till Kongl. Maj:t. Det synes mig, i likhet med herr Styrländer, icke vara någon svårighet att indraga kronofogdetjenserna och ersätta dem på det sätt, utskottet här föreslagit.

Herr Sandén yttrade, att en löneförhöjning af 500 kronor för länsmännen skulle vara för liten eller alldeles för ringa för

*Angående
indragning
af kronofogde-
tjenserna.
(Forts.)*

Angående
indragning
af kronofogde-
tjensterna.

(Forts.)

de ökade göromål, de skulle få. Men herrarne böra dock be-
sinna, att om de erhålla en förhöjning med $\frac{1}{3}$ af den förut-
varande lönen, en sådan förhöjning är ganska afsevärd.

Herr Sandén yttrade också, att länsmännen skulle blifva
öfverhopade med göromål. Jag kan icke förstå, att det skulle
blifva förhållandet, då det ju i hvarje fögderi finnes flere läns-
män, som skulle på sig fördela kronofogdegöromålen. Det är
ju icke meningen, att *en* länsman skulle åtaga sig alla krono-
fogdens göromål. Det finnes flere inom hvarje fögderi, och därför
skulle ökningen icke blifva så stor.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad. Under den-
samma hade yrkats *dels* bifall till utskottets hemställan, *dels* af-
slag såväl derå som å den i ämnet väckta motionen. Sedan
herr talmannen gifvit proposition å dessa yrkanden, förklarade
herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande
ja för den förra propositionen. Likväl begärdes votering, hvilken
ock företogs efter följande nu uppsatta och af kammaren god-
kända omröstningsproposition:

Den, som bifaller kammarens fjerde tillfälliga utskotts hem-
ställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda
hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Voteringen, i vanlig ordning företagen, utföll med 87 ja,
mot 49 nej, i följd hvaraf kammaren bifallit utskottets hem-
ställan; och skulle detta beslut, jemlikt 63 § 3 mom. riksdags-
ordningen, delgifvas Första Kammaren.

§ 5.

Om ändring
af 15 §
i fattigvårds-
förordningen.

Å föredragningslistan fans härefter upptaget lagutskottets
utlåtande n:o 27, i anledning af väckt motion om ändring af
15 § i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871.

I berörda inom Andra Kammaren afgifna motion, n:o 42,
hade herrar *C. A. Lindhagen* och *S. G. von Friesen* hemställt, att
Riksdagen för sin del ville antaga följande

L a g

angående ändrad lydelse af 15 § i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871.

Om ändring af 15 § i fattigvårdsförordningen.
(Forts.)

Häri genom förordnas, att 15 § i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871 skall erhålla följande ändrade lydelse:

15 §. 1. Der kommunalnämnd ej utgör fattigvårdsstyrelse, utser fattigvårdssamhälle på landet ledamöter i sådan styrelse, män eller kvinnor, till det antal, som med hänsigt till samhällets vidd och folkmängd erfordras, dock ej mindre än tre; och skola, då val till ledamöter anställas, jemväl utses suppleanter i styrelsen till halfva antalet af ledamöterna, eller om dessas antal ej är jemnt, till det antal, som är närmast öfver hälften.

2. I stad utses ledamöter i fattigvårdsstyrelse, män eller kvinnor, till det antal, fattigvårdssamhället finner skäligt bestämma, dock ej mindre än fem.

3. Till ledamot är äfven gift kvinna valbar. I afseende å ledamots och suppleants tjenstgöringstid och afgang samt rättighet att uppdraget sig afsäga, äfvensom beträffande uteblifvande från sammanträde utan förfall, iakttages å landet hvad om ledamot eller suppleant i kommunalnämnd, och i stad hvad om stadsfullmäktig gäller. Kvinna, som blifvit till ledamot eller suppleant utsedd, är likväl berättigad att när som helst afsäga sig uppdraget.

4. År fattigvårdssamhälle i rotar fördeladt, utser hvarje rote sin fattigvårdsföreståndare äfvensom, der rote bestämt, att särskild styrelse för dess fattigvårdsangelägenheter skall finnas, två eller flere af rotens medlemmar att jemte fattigvårdsföreståndaren sådan styrelse utgöra.

Utskottet hemställde emellertid, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet fans fogad reservation af herr *Lindhagen*, med hvilken herrar *Zetterstrand*, *Leman*, *Andersson* i Helgesta, *Nilsson* i Skärhus och *Wiklund* i hufvudsak instämt.

I denna reservation hade föreslagits, att Riksdagen i anledning af förevarande motion ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af gällande lagstiftning om kvinnas valbarhet till ledamot i fattigvårdsstyrelse, att dylik behöfvenhet otvetydigt måtte tillkomma äfven gift kvinna.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde

Om ändring
af 15 §
i fattigvårds-
förordningen.

(Forts.)

Herr Lindhagen: Vid en debatt, som för någon tid sedan hölls här i kammaren rörande qvinnornas befordringsrätt inom telegrafverket, framhölls, att frågan icke vore någon kvinnofråga. Men i denna angelägenhet, som beröres i det nu föredragna betänkandet, måste man erkänna, att så verkligen är förhållandet. Lagutskottet har också affärdat motionen på det sätt, som här bäst lämpar sig dertill, i det utskottet nemligen förnekat kvinnofrågans betydelse i det stora hela, och det är mot denna uppfattning, som reservanterna närmast vändt sig i detta fall.

Utskottet förmenar sålunda, först och främst, att genom det anspråkslösa sträfvandet att bereda gift qvinna ledamotskap i fattigvårdsstyrelse skulle man ingenting mindre än draga qvinnan från hennes egentliga pligter, som stå henne närmare och äro af större betydelse.

Jag vill mot denna argumentation bland annat anmärka, att man, tyckes mig, ser bra ensidigt på qvinnans pligter. Hvarför skall man icke på samma sätt framhålla männens skyldigheter. Utgår man från denna ståndpunkt och resonerar på samma sätt som utskottet, skulle man kunna lika väl bevisa, att ingen af kammarens ledamöter borde sitta här. Ty man kunde då om landtmännen säga, att de böra hålla sig hemma och styra med sitt landtbruk, om embetsmännen att de böra sköta sina embeten o. s. v. Jag anmärker detta senare, särskildt därför att de ledamöter inom utskottet, som mest höllo på qvinnans förenämnda pligter, voro just embetsmännen från Första Kammarerna. Jag tror, att det är bättre att öfverlemna åt väljarne och dem, som skola väljas, att afgöra, hvad som kan vara lämpligt i det speciella fallet.

Sedan kommer utskottet till en punkt, som nog är den hufvudsakligaste. Qvinnorna i allmänhet må gerna sysselsätta sig med den enskilda fattigvården och mera underordnade värf inom densamma. Allt deremot, som medför makt och inflytande, det bör uteslutande tillkomma männen. Jag tror, att detta är det förnämsta hindret och att det är här, som skon egentligen klämmer. Saken beror derpå, att männen af gammal vana föreställa sig, att de äro något så synnerligen märkvärdigt, hvilket ju dock den dagliga erfarenheten visar icke alls vara förhållandet.

Vidare har man sagt, att det finnes intet behof i detta afseende, enär männen hafva en så hög förmåga att framför qvinnorna göra sig gällande äfven på områden, der qvinnorna borde passa bättre. Men jag vill säga, att det verkligen visat sig ett behof härutinnan, särskildt i de större städerna, der det verkligen vållats olägenheter deraf, att man icke haft tillfälle att sätta in gifta qvinnor i fattigvårdsstyrelserna. Jag syftar härmed icke på sådana qvinnor, som nyligen inträdt i det äkta ståndet, utan på dem, som länge varit gifta och redan fullgjort det mesta

af de pligter inom familjen, hvilka utskottet frammanar mot deras deltagande i det offentliga lifvet.

För öfrigt är det också andra och högre behof, som man måste taga hänsyn till, nemligen till behofvet af solidaritet mellan medborgarne. Det är angeläget att icke skjuta undan, utan i stället räcka handen åt alla goda krafter i samhället. Ett lojalt och fullständigt tillgodogörande af all den makt till det goda, som finnes derinom, är den enda klippa, på hvilken äfven ett litet folk kan lyckas att bygga ett verkligt försvar och en framtid.

I främjande af dylika ändamål är Riksdagen emellertid icke lika frikostig som i andra afseenden, såsom exempelvis på fjerde hufvudtitelns område. Man får nöja sig med små fjät, och det kan åtgå en generation för att taga blott ett sådant litet steg, som det nu ifrågasatta. Hur ringa dessa kulturfrågor under nuvarande tidsförhållanden framstå för många, får man dock icke glömma, att de röra sig mot en bakgrund af den största och viktigaste betydelse.

När det sålunda gäller att söka, om ock blott småningom, vädja till alla goda krafter i samhället för att taga dem i samhällets tjänst, har äfven qvinnan en betydelsefull roll att spela. Detta icke därför, att hon bör sträfva att efterlikna mannen, utan just därför, att hon är så olik mannen, är det som hon bör få tillfälle att göra sin särskilda fallenhet gällande. I detta afseende finnes det också många områden, på hvilka qvinnan förstår saken bättre än mannen. Qvinnan är sålunda af instinkt och erfarenhet fiende till sådana förhållanden i samhället, som göra männen till stackare, och hon har därför en sundare uppfattning i afseende på exempelvis alkoholfrågan och nikotinfrågan. Jag tror vidare, att qvinnan, som besjålas af fredligare tänkesätt och haft så mycken möda för uppfostrandet af sina söner, skall i sjelfva verket komma att ställa sig särskildt förstående gent emot fredssträfvandena. Slutligen har qvinnan jemväl speciella insigter på sådana områden, som röra den personliga omvårdnaden, såsom i skolfrågan och bostadsfrågan och beträffande fattigvård och sjukvård. Det har många gånger varit mig ett särskildt nöje att höra kloka gifta qvinnor sakförståndigt utveckla, huru okunnigt och klumpigt famlande männen ofta bära sig åt i sitt administrerande i dylika frågor, när de ej taga råd af erfarna qvinnor, som vida bättre än männen förstå sådana saker.

Jag vill till hvad jag sagt endast tillägga, att det största motståndet mot denna lilla sak kommit från ledamöterna af Första Kammaren inom utskottet, men då det oaktadt just Första Kammaren godkänt reservationen med den stora majoriteten af 82 röster mot 32, vill jag invagga mig i den förhoppningen, att äfven denna kammare skall följa reservanternas hemställan och bifalla reservationen. Jag har fått en ytterligare anledning till

*Om ändring
i 15 §
i fattigvårds-
förordningen.
(Forts.)*

Om ändring af 15 § i fattigvårdsförordningen.
(Forts.)

att hysa en dylik förhoppning af den diskussion, som här nyss förts rörande sockenbiblioteken. Det framhölls då mycket kraftigt af motståndare till det väckta förslaget, att sjelfva kulturfrågan borde falla närmast därför, att den innefattade äfven en kostnadsfråga. Jag för min del har nu den åsigt, att de flesta kulturfrågor också måste vara kostnadsfrågor, ty de kunna icke förverkligas utan kostnader. Men det gifves undantag. Här är just exempel på ett kulturändamål, som man får gratis, i det att för detsamma tillgodoseende fordras endast god vilja. Jag tycker därför, att kammaren kunde bestå sig med att bifalla reservanternas förslag, till hvilket jag sålunda nu yrkar bifall.

Med herr Lindhagen förenade sig herrar *Höjer, Eklund* i Stockholm, *Moll, Hedin* i Stockholm, *Branting, Nydal* och *Kvarnzelius*.

Herr Redelius: Då jag inom lagutskottet bidragit till det slut, hvartill utskottet i denna fråga kommit, torde det vara min pligt att säga några ord till försvar för utskottets betänkande.

Jag ber då först att få begränsa frågan till dess rätta omfång. Det är här ifrågasatt endast att göra gift qvinna valbar såsom ledamot af fattigvårdsstyrelse, men detta afser ej förhållandena i allmänhet, utan endast i vissa undantagsfall. Ty i alla de fall, der fattigvårdsstyrelsen utgöres af kommunalnämnden, är det icke ifrågasatt att få rätt att välja gift qvinna, utan endast i det fall, der det fins en styrelse bredvid, en särskild fattigvårdsstyrelse, som ej på samma gång är kommunalnämnd. Der vid lag är nemligen qvinna redan valbar enligt den lag vi ha. Således behöfs det icke någon lagförändring för att göra en qvinna, som är röstberättigad på kommunalstämma, valbar till ledamot i sådan styrelse. Dylika qvinnor kunna vara dels ogifta, dels enkor, dels sådana hustrur, som ha enskild förmögenhet, skild från mannens förvaltning och för hvilken de kunna hafva rösträtt. Det återstår således endast de öfriga få fallen. Frågan har därför icke något stort omfång.

Äfven i de samhällen, der fattigvårdsärendena skötas af en särskild styrelse på sidan af kommunalnämnden, kunna en qvinnas krafter mycket väl tagas i anspråk, om hon dertill är villig och man önskar välja henne; hon är mycket väl valbar till sådant ändå. Nu anses det af motionärerna, såsom det framhållits af den af dem, som nyss hade ordet, att det skulle vara för *ringa* för qvinnan att blott vara *medverkande* såsom biträde eller i särskildt underordnad befattning, vare sig det gäller den frivilliga enskilda eller den offentliga fattigvården. Jag vet ej, om man skall tillmäta denna omständighet så stor vikt. För mig synes den icke vara vigtig nog att för den skull vidtaga en lagförändring.

Det der talet om qvinnans många goda sidor, hennes skicklig-

het för hemmet och för barnen och dylikt, vill jag vara den siste att invända något emot, utan tvärtom erkänner jag mycket gerna hennes öfvervägande företräden i mångt och mycket i den riktningen. Men frågan gäller icke detta, ej heller kvinnofrågan i öfrigt. Frågan gäller endast de få undantagsfall, då det kan bli tal om att välja qvinna till ordinarie ledamot i fattigvårdsstyrelsen med full beslutanderätt i ärendena liksom för derstädes invalda män. Mig synes, som sagdt, att den frågan är för liten att påkalla en lagförändring. Derfor har jag varit med om det slut, hvartill lagutskottet kommit, hvartill jag ber att få yrka bifall.

Om ändring
af 15 §
i fattigvårds-
förordningen.
(Forts.)

Herr von Friesen: Den senaste ärade talaren nämnde, att denna fråga är liten. Det kan jag på visst sätt vara med om. Han sade vidare, att den var *för* liten att göras till föremål för en lagändring. Det kan jag deremot *icke* på några vilkor vara med om. Min medmotionär har nyss framhållit de mera höga och ideella synpunkter, ur hvilka denna fråga kan betraktas. Jag ber åter att få framhålla — ännu skarpare än han gjorde det — de *praktiska* synpunkter, ur hvilka denna fråga enligt mitt förmenande bör ses. Jag har sjelf under många år deltagit i fattigvårdsarbetet i rikets största kommun, Stockholm, och kan därför icke fränkännas all erfarenhet i denna sak. Der ha vi, som herrarne lätt förstå, ett mycket omfattande fattigvårdsväsende: utgiftsbudgeten pr år uppgår till icke mindre än något öfver 2 millioner kronor. Det är tydligt, att det skall fordras många krafter och att dessa krafter skola tagas starkt i anspråk, om man skall kunna på ett tillfredsställande sätt sköta ett sådant fattigvårdsväsende. Nu äro visserligen medborgarne i Stockholm, liksom annorstädes, mycket villiga att göra uppoffringar för det allmänna. Men kanske här mer än annorstädes måste de dock se på att de kunna förtjena sitt lifsuppehälle. De kraf, som på den grund ställas på dem, blifva så stora, att de med bästa vilja i världen ofta icke hafva tid att egna sig åt dessa mycket ömtåliga och mycket svåra arbeten, som sammanhånga med fattigvården. Om det nu är så, att vi kunna få kraftig och god hjälp af qvinnor i detta afseende, hvarför skall det då förnekas oss? Vi hafva redan nu rättighet att få hjälp af de ogifta qvinnorna. Hvarför skall man då neka oss att få hjälp äfven af de gifta qvinnorna, när sådan hjälp skulle kunna vara oss till mycket stor nytta? Det är ju icke sagdt, att, därför att den gifta kvinnan blir valbar till ledamot i fattigvårdsstyrelse, hvilken gift qvinna som helst derigenom skulle blifva kompetent att vara medlem af fattigvårdsstyrelse; man får väl hysa det förtroende till de nämnder — här i Stockholm fattigvårdsnämnden — som välja fattigvårdsstyrelser, att de skola välja ut just sådana gifta qvinnor, hvilka äro för ändamålet särdeles lämpade och skickliga.

Om ändring
af 15 §
i fattigvårds-
förordningen.
(Forts.)

Nu sade den föregående ärade talaren, att dessa qvinnor kunna på *enskild* väg utträtta mycket till gagn för fattigvården. Ja, det är mycket sant; det göra de redan. Det är också just därför, att de göra det och på den vägen kommit in i fattigvårdsfrågorna, som det vore synnerligen nödvändigt och önskvärdt, att de äfven kunde få vara med inom fattigvårdsstyrelsen, hvilken dock är den, som fattar beslut i dessa frågor — eljest kan det lätt hända, att fattigvårdsstyrelsen oafsigtligt korsar deras planer och beräkningar, och det vore ju icke alls till gagn för samhället i det hela. Det får väl icke heller fränkännas all betydelse, att det kan kännas förödmjukande för den gifta qvinnan, att hon icke skall kunna inväljas i fattigvårdsstyrelse, när den ogifta qvinnan kan det. Det kan icke heller fränkännas all betydelse, att det kan kännas hårdt för den gifta qvinnan, att, då fattigvården i alla händelser tager hennes tid och krafter i anspråk, hon icke skall få komma med alls, då det gäller att *besluta* i den allmänna fattigvårdens angelägenheter.

Jag kan icke se, hvad det skulle vara för skada med detta. Icke är väl den gifta qvinnan mindre skickad att sköta sådana angelägenheter än den ogifta. Det skulle väl snarare, om någon skilnad förefunnes, vara tvärtom, ty de gifta qvinnorna ha många erfarenheter just inom hithörande områden, hvilka de ogifta icke hafva.

Jag tror således, att kammaren skulle göra åtminstone *vissa* kommuner en *tjänst*, om kammaren nu ville biträda reservationen. Jag kan deremot icke se, att kammaren skulle göra *någon* kommun någon *otjänst*, om den biträdde denna reservation. Således, äfven om ej ännu i kommunerna på landet till äfventyrs har förefunnits något behof af en lagförändring som denna, synes det mig dock, att, när den icke på minsta sätt kan skada kommunerna på landet, kammaren skulle kunna visa sig tillmötesgående och lemna *vissa* stora kommuner den hjälp, som de skulle erhålla genom ett bifall till reservationen.

Jag ber, herr talman, att med anledning af hvad jag anfört få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Ernst Carlson, Fredholm, Broström, Jansson* i Krakerud, *Biesert, Kinnman, Björck, Bromée* i Billsta, *Norman, Jansson* i Edsbäcken, *Spangenberg* och *Ericsson* i Jönköping.

Vidare förekom icke. Efter af herr talmannen i ämnet framställda propositioner afslog kammaren utskottets hemställan och biföll den af herr Lindhagen afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 6.

Härefter företogs till afgörande lagutskottets utlåtande n:o 28, i anledning af väckt motion om ändring af 15 kap. 2 § giftermålsbalken. *Om ändring af 15 kap. 2 § giftermålsbalken.*

I berörda, inom denna kammare af herr *M. F. Nyström* afgifna motion, n:o 52, hade föreslagits, att Riksdagen ville för sin del antaga den ändring af 15 kap. 2 § giftermålsbalken, att orden »vare då mannen närmare» utbyttes mot: »skilje då domaren dem emellan efter ty som skäligt pröfvas».

Utskottet hemställde emellertid, att förevarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade vid utlåtandet afgifvits:

af herr *Zetterstrand*, som på teoretiska grunder ansett sig icke kunna underlåta att tillstyrka bifall till motionen;

af herr *Nilsson* i Skärhus; samt

af herr *Lindhagen*, med hvilken herr *Gussing* instämt.

I sistnämnda reservation hade hemstälts, att ifrågavarande motion måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde

Herr *Lindhagen*: Emot lagutskottets utlåtande i förevarande fråga har jag och tre andra ledamöter af denna kammare anmält reservationer, hvori vi af olika grunder yrka bifall till herr *Nyströms* motion. När kammaren nyss bifallit den af herr von *Friesen* och mig väckta motionen eller åtminstone fattat beslut i motionens syfte, kan jag för min del icke finna någon rimlig anledning, hvarför kammaren icke också skulle bifalla herr *Nyströms* motion. I det förra fallet gälde det att åt qvinnan vinna ökad inflytande i det offentliga lifvet i ett visst afseende. I detta fall gäller det att häfda rättsgrundsatsen om mannens och qvinnans likhet sins emellan i rättsligt afseende. På detta senare område har till och med den allmänna meningen gått mycket längre än på det förra. Här föreligger också det förhållandet, att lagutskottet är enigt om att herr *Nyströms* motion är principiellt berättigad, då utskottet deremot i fråga om den förra motionen bestred sjelfva den åberopade principens giltighet.

Emot ett bifall till motionen har nu lagutskottet åberopat närmast det förhållandet, att Riksdagen år 1899 skrifvit till Kongl.

*Om ändring
af 15 kap. § 2
giftermåls-
balken.
(Forts.)*

Maj:t om att få en ny lagstiftning rörande skilnad i äktenskap och trolofning. Detta tager emellertid, mine herrar, en lång tid, det kommer sannolikt att dröja långt in i framtiden, innan man kan få en sådan lagstiftning. 1879 skref Riksdagen till Kongl. Maj:t i den saken, och det tog en tid af 20 år, innan man fick det meddelandet från Kongl. Maj:t, att skrifvelsen resulterade i ingenting. År 1898 väcktes frågan igen, och då förklarade justitieministern i Första Kammaren, att frågans lösning skulle framskjutas ett långt stycke in på nästa sekel. Vid denna riksdag har justitieministern i sitt förslag om inrättandet af en lagberedning eventuellt ifrågasatt en ytterligare utvidgning af ämnet att omfatta en omarbetning af hela giftermålsbalken, och det kan hända, mine herrar, att detta arbete drager ett godt stycke in på nästa sekel.

Vid sådant förhållande kan jag icke förstå, att vi skola afstå från att i denna lagstiftning göra en partiel förbättring, af hvilken man kan hafva nytta och gagn under väntetiden, helst då denna förändring kan ske så lätt som här, der det föreliggande förslaget afser en alldeles fristående fråga.

Men nu kommer utskottet vidare med sitt numera vanliga motiv, eller att det icke föreligger något synnerligt behof för denna lagändring. En talare i Första Kammaren har också förklarar, att frågan vore ytterst obetydlig. Jag undrar, om det icke alltid förhåller sig så, att när man icke ser sig kunna ur en fråga omedelbart utmynta någon liten utilitet, som man kan stoppa i portmonnän, så är man strax färdig säga, att det är en mycket obetydlig fråga. För min del tror jag dock, att Riksdagen ofta i vida mindre frågor med stort intresse gått att fatta definitiva beslut.

Då man emellertid vid tiden för 1734 års lags affattande ansåg nödigt, att ifrågavarande bestämmelse intogs i lagen, är det väl af ännu större behof att ändra den, då den icke längre har stöd i rättsmedvetandet. För öfrigt är det väl ej i och för sig en så obetydlig sak att få klar och afgjord den rättsprincip, som skall vara gällande, då en man och en qvinna vid skilsmessa tvista om, hvilken som skall hafva rätt till deras gemensamma barn. Den allmänna rättsuppfattningen är ju numera, att båda böra hafva lika rätt; och jag hoppas, att ingen här skall vilja principielt jäfva detta. Det är således en mycket viktig fråga att få den saken klar. Nu förhåller det sig så, att 1734 års lag ofta i ett speciellt fall proklamerade en princip, deraf man sedan analogivis fick sluta sig till principens giltighet äfven på andra områden. I nu afhandlade lagbestämmelse heter det, att vid skilnad till säng och säte skall »mannen vara närmare» att hafva barnen, om båda makarne dertill äro lika fallne. Denna bestämmelse måste analogivis tillämpas, äfven om det blifver definitivt äktenskapskilnad. Men den principen kan äfven åberopas, då

det gäller att skilja mellan ogift man och ogift qvinna, som tvista om sina barn. Jag tror därför, att ett antagande af motionärens förslag skulle, så att säga, rensa luften på ett viktigt område i den svenska äktenskapsrätten, der man nu har ganska oklara vyer.

Om ändring af 15 kap. 2 § giftermålsbalken.
(Forts.)

På grund af hvad jag nu anfört, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr *Höjer* instämde häruti.

Herr Redelius: Om det beträffande den nu senast afgjorda frågan kunde sägas, att det vore af mindre betydelse, huru slutet utfölle, så kan man med ännu större fog säga detsamma om den nu föreliggande. Jag har hittills icke hört omnämnas något enda sådant orimligt fall, hvarom här talats. Detta anser jag bero derpå, att hvarje dylikt fall skall af domstolen prövas. Jag tror, att de fall icke äro många, då båda makarne äro lika vållande till den söndring, som föranleder skilsmessa på längre eller kortare tid, och ännu färre tror jag de fall äro, då domstol pröfvar båda makarne lika fallne att taga vård om barnens uppfostran. Nu har i de fall, der det icke kan sägas, att den ene eller den andre är mera fallen att taga vård om barnen, mannen företrädesrätt. Den likställighet, motionären åsyftar, skulle ju således bestå deri, att det skulle lemnas oafgjordt, hvem som skulle hafva företrädesrätt. Det blir ju alldeles detsamma som att öfverlemnna saken åt domarens godtycke. Ty om man icke finner någon olikhet i båda makarnes fallenhet, då skall det ju öfverlemnas åt domaren att fälla utslaget. Då skulle tvisten möjligen också kunna lösas på sätt motionären synes önska, eller så, att qvinnan finge företrädesrätt. Jag vet icke, om det skulle hafva någon betydelse. Min åsigt är, att frågan är af mindre vikt.

Mot hvad den siste talaren nämnde om lagens tillämpning vid tvist emellan ogift man och ogift qvinna ber jag få säga, att det torde väl vara allmän rättspraxis, att mannens påstående dervidlag icke vinner erkännande af domstol. Ty har han handlat på sätt som förutsättes och lemnat qvinnan och barnen åt deras öde, lär nog ingen domstol anse honom fallen att taga vård om barnen, utan då måste qvinnan eo ipso anses fallen dertill och således få barnen. Jag tror, att rättskipningen går i denna riktning. Hvad herr Lindhagen i denna del androg synes mig därför icke hafva någon betydelse. Naturligtvis kunde man säga, att det vore likgiltigt, huru beslutet komme att utfalla. Principfrågan är icke stor. Men man skall verkligen hafva uppgjort en teori, som understryker likställigheten öfverallt utan moderation, om man skall kunna erhålla några skäl för ifrågavarande lagändring.

Då jag anser denna teori icke hafva någon betydelse vid

Om ändring förevarande frågas bedömande, anhåller jag, herr talman, om
af 15 kap. 2 § bifall till utskottets förslag.

giftermåls-
balken.

(Forts.)

Herr Lindhagen: Herr Redelius yttrade bland annat, att genom ett antagande af motionärens förslag skulle man komma att sätta domarens godtycke i stället för den afgörande regeln. Men när regeln är orättvis, är domarens pröfning en mycket bättre utväg. Den regeln går också igenom hela vår lagskipning. Ty det heter i domareregeln: en god domare är bättre än en god lag. Och hvad skall domaren icke då vara, när det gäller en dålig lag. Då är han ju ännu mycket bättre.

Herr Höjer: Herr talman, mine herrar! En af de värsta pröfningar, som en riksdagsman i Andra Kammaren kan blifva utsatt för, är, synes det mig — efter en erfarenhet, som jag haft i 12 år — att någorlunda kunna tillfredsställa lagutskottet. Ty kommer en riksdagsman och väcker en motion, som i princip har någon större innebörd, då makar det höglofliga lagutskottet från sig med båda händerna och säger: »det är alldeles för mycket, det enda rationella är att beträda 'de partiella reformernas väg' och att sålunda behandla en mindre fristående fråga». Beträder jag åter verkligen »de partiella reformernas väg» genom att väcka ett mindre förslag, som icke eger något oafvisligt samband med en annan fråga, säger lagutskottet genast: »det är alldeles för litet, den frågan måste ses i samband med flera andra frågor». I förevarande fall får man kanske taga hela giftermålsbalken.

Den ärade ledamoten af lagutskottet anförde såsom skäl mot bifall till motionen, att den föreliggande frågan i sjelfva verket icke hade någon praktisk betydelse, och han lät oss förstå, att åtminstone, enligt hans enfarenhet, ej något enda fall förekommit, som kunde inordnas inom den föreliggande motionens räckvidd. Jag ber deremot att, i likhet med den högt ärade reservanten, som nyss hade ordet, få säga, att frågan må synas huru obetydlig som helst, så förefinnes alltid ett behof af ändring uti nu föreliggande lagstadgande, då lagen med sin bokstaf åsidosätter en allmänt mensklig rättsgrundsats. Det är, så vidt jag förstår, fallet med 15 kap. 2 § giftermålsbalken enligt dess nuvarande lydelse. För öfrigt undrar jag, om den ärade lagutskottsledamoten har rätt i sin förmodan, att denna lagparagraf med sin nuvarande lydelse skulle vara utan någon egentlig praktisk betydelse. Jag tror tvärtom. Jag vill supponera ett särskildt fall, som jag vet haft sin motsvarighet i verkligheten och som kanske en och annan af de härvarande riksdagsmännen äfven har reda på. Man tänke sig, att två makar blifvit dömda till skilnad »till säng och säte» och att båda, enligt domstolens uppfattning, till oenigheten inom äktenskapet varit lika vållande. När

det då blir fråga om hvilken som skall taga hand om barnen, kan domstolen vara af den åsigten, att båda makarne dertill äro »lika fallne». Om nu i detta fall man tänker sig, att makarne i äktenskapet endast hafva flickor, då skall, enligt den paragrafens nuvarande lydelse, dessa flickors uppfostran, hvilken modern synes mig vara den närmaste att taga om hand, kastas på fadern. Denne kan ju kanske vara »fallen» till att uppfostra gossar, utan att därför vara lämplig att uppfostra flickor. För öfrigt synes det mig vara rent af upprörande, att, på grund af lagens bokstaf, barnen skola med våld ryckas från modern, som till dem dock borde hafva någon rätt. Det är också det, enligt min tanke, upprörande i lagens innehåll, som bestämt mig för att gifva mitt understöd åt den ärade motionärens förslag och reservanternas hemställan.

Om ändring af 15 kap. 2 § giftermålsbalken.
(Forts.)

Herr Redelius: Jag instämmer med herr Lindhagen deri, att det skall åligga domaren att pröfva saken och att en god domare många gånger kan vara bättre än en dålig lag. Jag går således ut från det antagandet, att en sådan pröfning göres, ty jag kan icke tänka mig, att domaren skulle vara så pligtförgäten, att han försummade den. Finner han då, att båda makarne varit lika vållande, skall mannen ha rätt till barnen.

Det af herr Höjer omnämnda fallet tror jag icke alls har någon betydelse i den rigtning, som han förmenade. Ty om ett sådant fall förekommer, att makar, mellan hvilka skall dömas till skilnad, icke hafva andra barn än flickor, så ligger det väl mycket nära till hands för domaren att pröfva hustrun vara lämpligare att vårda sig om flickorna än mannen. Likaså tror jag, att det ofta icke behöfver råda tvifvel derom, att domaren kommer att anse mannen vara lämpligast att taga vård om gossarne, der sådana finnas. I dessa och många andra fall, som man kan tänka sig, om man än icke känner något liknande från det verkliga lifvet, kan jag icke förstå annat, än att domaren pröfvar efter omständigheterna; och då är ju den lag, som finnes, tillfredsställande.

Yttrandet, att nu gällande bestämmelse skulle innebära något upprörande, måste jag protestera emot. Jag kan icke se, att det inträffade något upprörande i annat fall, än att domaren tillerkände den minst lämplige, eller den, som enligt allas mening, hvilka kände personen i fråga, vore högst olämplig, rätten att taga vård om barnen. Detta kunde vara upprörande. Men att något upprörande skall ligga deri, att, då alla omständigheter i öfrigt äro lika, mannen erhåller ifrågavarande rätt, kan jag icke förstå.

Emellertid är det barnens intresse, som vi i första rummet få se på, ty de andra intressena måste vi anse vara, åtminstone till största delen, borta. Vill man der vid lag taga hänsyn till

Om ändring af 15 kap. 2 § giftermålsbalken.
(Forts.)

menskliga känslor och hvad som kan sätta dem i rörelse och vara upprörande, så bör man beakta den kärlek, som är starkare och mer uppoffrande och kanske bättre än något annat här på jorden, nemligen föräldrakärleken. Om denna vågar jag påstå, att, i allmänhet taget, mannens kärlek till barnen icke är mindre än kvinnans; och anser man, att det sker kvinnan orätt, då barnen tagas från henne, så måste man anse, att det i motsvarande fall sker mannen orätt.

Men derom är ju i själfva verket nu icke fråga. Hufvudsaken är, att domaren i hvarje fall skall pröfva efter omständigheterna. Dertill har han både skyldighet och rättighet, och, enligt min öfvertygelse, gör han det också. Jag kan därför icke finna, att det föreligger något behof af lagändring i detta afseende, utan vidhåller mitt yrkande.

Herr Staaff: Jag har, herr talman, en mot den föregående ärade talarens alldeles motsatt uppfattning. Genom den erfarenhet, som jag vunnit genom att se in i ett mycket stort antal af de sorgliga fall, hvarom det här är fråga, har jag kommit till den öfvertygelsen, att han har orätt först och främst deri, att han säger, att faderskärleken i genomsnitt är lika stark som moderskärleken. Det är för visso icke på detta sätt, utan det är så, att moderns kärlek till barnet är så stark, att hon, om det gäller, hellre uppoffrar allt annat för att kunna kämpa till det yttersta om rätten att behålla barnet. Jag har sett detta i så många fall, att jag på grund af en säker erfarenhet vågar påstå det. Det är då också tydligt, att det stadgande, hvarom här är fråga, ingalunda är så oväsentligt och obetydligt, som man velat göra gällande. Om man endast ser på de fall, der domstolen verkligen fått fritt afgöra saken och tilldömt fadern barnen på den grund, att båda makarne ansetts lika vållande och lika fallna att taga vård om barnen, så finner man visserligen, att dessa fall äro ganska få. Men om man har en sådan erfarenhet, att man kan se in i hvad som ligger bakom dessa skilsmessor, så te sig förhållandena helt annorlunda. Ty det är så, att om — sedan förhållandena i ett äktenskap blifvit så olyckliga, att det blifvit fråga om skilsmessa, samt hustrun derför vändt sig till en jurist med förfrågan om de legala formerna och möjligheterna härför — hon då får höra, att, derest frågan går till domstol och domstolen skall träffa afgörande angående barnens vård, samt bevisningen icke är afgjord till hennes fördel, den möjligheten föreligger, att barnen anförtros åt mannen, det är så, att det kan hända, att hon då offerar uppenbara ekonomiska fördelar, som annars borde hafva tillkommit henne och hvilka mannen nu obehörigen får tillskansa sig, och detta just till följd af lagens orättvisa i nu förevarande hänseende. Sådant har inträffat i ofantligt många fall.

Herr Redelius' opposition är således, herr talman, kortsynt och beror på oerfarenhet. Jag yrkar därför bifall till motionen.

*Om ändring
af 15 kap. 2 §
giftermåls-
balken.
(Forts.)*

Herr Zetterstrand: Herr talman, mine herrar! Jag tror verkligen, att den fråga, som nu föreligger, är af en jemförelsevis ringa praktisk betydelse, och det är nog från denna synpunkt lagutskottet betraktat frågan, när utskottet ansett, att med lagändringen skulle kunna anstå, till dess en förestående omarbetning af giftermålsbalken kunde ega rum. På detta sätt har väl också Första Kammaren sett saken, då denna kammare afslagit motionen. Men frågan har äfven en teoretisk betydelse, och denna är större. Spörsmålet är nemligen detta: om två makar äro absolut lika fallna att förese sina barn, är då det rigtiga den nu gällande lagens bestämmelse: »vare då mannen närmare», eller är det rätta det, som motionären föreslagit: »skilje då domaren dem emellan efter som skäligen prövas»? Det är detta spörsmål, som här framställes. Äfven om man såsom jag har den uppfattningen, att frågan ur praktisk synpunkt är jemförelsevis ringa, så framställer sig spörsmålet: hvilkendera uppfattningen anse vi vara den rigtiga ur teoretisk synpunkt, den, som gifver mannen oafvisligt företräde, eller den, som likställer makarne, d. v. s. öfverlemnar åt domaren att skilja dem emellan? Jag tror, att om vi se saken ur denna teoretiska synpunkt, kunna vi, när frågan sålunda beaktas, icke gerna underlåta att lägga våra röster på den sida, som intagits af reservanterna; och det är på denna grund, som jag yrkar bifall till min reservation.

Häruti instämde herr *Andersson* i Helgesta.

Herr Redelius: Jag skall gifva herr Staaff rätt deri, att om det gäller processer, så är min erfarenhet ganska ringa i jemförelse med hans. Så till vida tror jag icke, att jag har någon anledning att protestera. Men hvad kändedomen om äktenskapsfrågor beträffar, undrar jag, om jag icke vågar säga, att jag har lika stor erfarenhet som herr Staaff. Många personer hafva nemligen besökt mig för att inhemta mitt råd och omdöme i dylika ting, och detta icke endast då det varit fråga om ingående af äktenskap — hvartill de ju varit tvungna — utan äfven sedan missförstånd i äktenskapet uppkommit. Och det vågar jag i anledning af herr Staaffs yttrande säga, att det är med glädje jag kunnat konstatera, att åtskilliga äkenskap, som varit på väg att alldeles gå sönder, kunnat icke allenast hållas i hop, utan äfven fortsättas under mycket bättre förhållanden, än man haft anledning förmoda, sedan makarne blott fått komma till tals och lägga fram hvad som förekommit, samt detta ofta befunnits bero på missförstånd och mången gång annan påverkan — jag vet icke ens, om jag får vidröra detta.

*Om ändring
af 15 kap. 2 §
giftermåls-
balken.
(Forts.)*

Men detta hör egentligen icke hit. Deremot vill jag mot-
säga hvad min gode vän och kamrat i utskottet nyss sade om
mannens absoluta företråde. Detta fins icke, ty lagens mening
är den, att domaren skall döma efter ty skäligt pröfvas. Om
domaren finner skäl till förmån för den ene eller den andre, skall
han döma efter dessa skäl. Men det är först, då han icke finner
skäl till förmån för någöndera, som bestämmelsen om mannens
företråde skall tillämpas.

Herr Zetterstrand: Jag vill endast gent emot det sista
anförandet erinra, att i nu gällande lag står: »Äro de lika dertill
fallne; vare då mannen närmare.» Är icke detta ett företråde
för mannen, så vet jag ej, hvad som är företråde. Det påyrkas
nu, att detta uttryck skall utbytas mot bestämmelsen: »Äro de
dertill lika fallna, skilje då domaren dem emellan efter ty som
skäligt pröfvas.» Jag pröfvar verkligen skäligt, att det går till
på detta sätt. Derfor vidhåller jag mitt yrkande.

Herr Staaff: Jag undrar, om icke herr Redelius, för att
bemöta mig, stält frågan på en något annan bog, än jag gjorde.
Jag har naturligtvis icke kunnat förbise, att herr Redelius i
egenskap af själasörjare kan hafva ofantligt mycket att skaffa
med de sorgliga förhållanden, hvarom vi talat. Men jag drager
i tvifvelsmål, huruvida herr Redelius verkligen på det sätt haft
att göra med dessa förhållanden, att han, när det blifvit allvar
af, i större utsträckning anmodats att ordna sjelfva de ekonomiska
förhållandena mellan makarne. Nog har jag märkt, att herr
Redelius här i Riksdagen understundom är lika styf advokat,
som han är prest, men att han är det äfven i sin församling,
har jag icke vetat.

Herr Redelius: Jag kan verkligen räkna mig till en heder
att icke vara advokat, ty det duger jag icke till. Men icke
desto mindre har jag verkligen på förtroendeväg haft att skaffa
med åtskilligt, som annars hör till advokatyrrket; och ehuru det
ekonomiska i allmänhet är främmande för mig, så att jag icke
gerna blandar mig i sådant, allra minst i andras ekonomiska
förhållanden, så är det icke utan, att jag blifvit tillfrågad äfven
om dylikt och dervid gifvit min mening till känna. Och äfven
när jag då gifvit råd åt båda parterna, har jag i icke så få fall
lyckats att återställa det goda förhållandet.

Men nu hafva vi nog kommit på sidan om saken. Den
fråga, som här föreligger, är nog den, som herr Zetterstrand
nyss nämnde. Den gäller uttrycken »vare mannen närmare»
och »pröfve domaren». Utskottet anser, att dessa uttryck höra
tillsammans och betyda samma sak, under det att reservanterna

anse, att de betyda två olika saker. Jag är af den meningen, att de innebära ett och detsamma och vidhåller därför mitt yrkande.

Om ändring af 15 kap. 2 § giftermålsbalken.

(Forts.)

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de derunder gjorda yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll den i ämnet väckta motionen.

§ 7.

I ordningen härefter till afgörande förelåg lagutskottets utlåtande n:r 29, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen angående patent den 16 maj 1884; i hvilket utlåtande utskottet hemställt, att Riksdagen måtte bifalla det i propositionen innefattade lagförslag.

Om ändring af vissa §§ i förordningen angående patent.

Ifrågavarande lagförslag föredrogs. dervid till en början §§ 5—8 godkändes.

Efter föredragning af § 15 lemnades ordet till

Herr Biesèrt, som yttrade: Ehuru jag icke har skäl att yrka afslag på den föredragna punkten, skall jag dock med afseende på den affattning, som paragrafen har, be att få säga några ord.

Den stora förändring, som denna paragraf är afsedd att åstadkomma i patentlagstiftningen, består i öfvergången från utöfningstvång till licenstvång. Den affattning, som den nuvarande § 15 har, är sådan, att, om en uppfinnare icke inom viss föreskrifven tid kan i väsentligt omfång utöfva sin uppfinning, han förlorar sin patenträtt. Paragrafens föreslagna lydelse är sådan, att han i berörda fall icke förlorar sin patenträtt, men deremot måste underkasta sig skyldigheten att, om domstol så pröfvar skäligt, afstå från sin på patentet grundade rätt mot viss ersättning.

Nu är förhållandet det, att mera betydande och värdefulla uppfinningar nu för tiden i allmänhet kräfva ganska lång tid, innan de kunna utöfvas i något väsentligt omfång. Det är dels tekniska, dels ekonomiska svårigheter, som kunna resa sig i vägen för ett sådant utöfvande af uppfinningen. Då man tänker sig det fall, att en person, efter det tre år förflutit, sedan en annan person fått patent på en uppfinning, stämmer uppfinnaren till domstol med yrkande om rätt att utöfva uppfinningen, ställer sig för mig den frågan så: har domstolen, enligt den lydelse paragrafen nu har, rättighet att upptaga till behandling en sådan framställning af patenthafvaren som, t. ex., att denne för-

*Om ändring
af vissa §§
i förordningen
angående
patent.
(Forts.)*

klarar: »det har för mig varit så och så stor svårighet att inom föreskrifven tid utöfva uppfinningen, och jag har därför ej kunnat göra det. Men nu är jag färdig eller nära nog färdig dertill, och jag anhåller därför, att kärandens ansökan icke måtte bifallas.» Eller har han rätt att säga: »käranden får gerna för mig utöfva den rätt jag såsom patenthafvare har under viss tid eller tills jag blir färdig med utöfningen» — denna tid kan då vara till exempel 1, 1 1/2 eller 2 år.

Inom högsta domstolen har man ej varit fullt enig om lydelsen af denna paragraf; och i sitt anförande till statsrådsprotokollet den 21 februari 1902 säger herr justitieministern följande:

»Vid 15 § har af två ledamöter i högsta domstolen ifrågasatts, att skyldighet att meddela licens icke skulle inträda, derest patenthafvaren kunde visa giltig anledning för sin underlåtenhet att utöfva uppfinningen i föreskrifven omfattning. Antagligen skulle emellertid ett stadgande i sådan rigtning ofta nog komma att föranleda svårlösta rättegångar och att till skada för den inhemska industrien lägga hinder i vägen för uppfinningars tillgodogörande inom riket.»

Den princip, som innehålles i den nu föredragna § 15, anser jag vara fullt riktig, men just detta nu af mig citerade uttalande gifver mig anledning att tro, att domstolens befogenhet icke är i paragrafen fullt tydligt och klart uttryckt. Jag skulle blifva herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet tacksam — och jag tror, att äfven industriidkare och ingenjörer skulle blifva det — för en förklaring öfver det förhållande, jag nu framdragit, så att man kunde känna sig säker på, hvilken befogenhet en domstol i sjelfva verket har i föreliggande fall.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Hammar-skjöld: Herr grefve och talman, mine herrar! För hvarje patentlagstiftning är hufvuduppgiften den att med hvarandra förlika uppfinnarens intresse att hafva monopol på sin uppfinning och samhällets intresse, att denna uppfinning blir utöfvad så, att teknikens framsteg icke undandragas det allmänna. Detta mål har man sökt vinna derigenom, att man å ena sidan i och genom patent gifvit uppfinnaren ett monopol för viss tid, men å andra sidan äfven ålagt honom utöfningstvang af något slag. I gällande svensk lagstiftning är utöfningstvangen bestämdt på det sättet, att patenthafvaren måste inom viss tid bringa uppfinningen till utöfning, vid äfventyr, att patentet eljest är ohjelpigt förverkadt och icke vidare behöfver af någon respekteras. På talan vid domstol kan patentet äfven förklaras förverkadt och således blifva helt och hållet undanröjdt.

Grunden till inskränkningen i patenthafvarens rätt synes emellertid icke föra så långt. Grunden för inskränkningen i

patenthafvarens rätt är ju allenast den, att uppfinningen må komma det allmänna, den industriella utvecklingen i det hela till godo; och deraf behöfver icke följa annat, än att den uppfinnare, som icke själf är i tillfälle att utöfva sin uppfinning, måste tåla andras utöfning af densamma. För uppfinnaren är detta lindrigare än den mången gång drakoniska påföljden, att patentet är förverkadt; och från det allmännas synpunkt är det fullt tillräckligt och kanske ofta ännu mer verksamt än nämnda drakoniska påföljd.

*Om ändring
af vissa §§
i förordningen
angående
patent.
(Forts.)*

Grunden för denna inskränkning i patenthafvarens monopolrätt utgör äfven måttet för inskränkningens omfång. Den domstol, till hvilken en dylik tvist instämnes, bestämmer, i hvilken utsträckning och på hvilka villkor den, som vill ha rätt att utöfva uppfinningen, må utöfva densamma mot patenthafvarens bestridande. Domstolen bör således icke medgifva utöfning i större omfång, än som af ändamålet föranledes, och domstolen är äfven oförhindrad att, när anledning finnes att antaga, att patenthafvaren inom en ej alltför aflägsen framtid skulle komma i tillfälle att utöfva sin uppfinning, inskränka tvångslicensen till viss tid, efter hvars förlopp en sådan patenthafvare åter inträder i full utöfning af sin rätt. På detta sätt, i denna form, nemligen så, att domstolen inskränker tvångslicensens giltighet till viss tid, tillgodoses det af den siste ärade talaren uttalade önskemålet, att patenthafvaren ej utan eget förvållande må gå förlustig någon del af sin rätt, utan må få behålla densamma, när giltig orsak finnes till hans underlåtenhet att utöfva uppfinningen. Men också endast på detta sätt. En omedelbar pröfning från domstolens sida deraf, om en giltig ursäkt föreligger, med den verkan att, om en sådan pröfvas föreligga, icke ens för någon aldrig så kort tid tvångslicens skulle meddelas, har ansetts innebära en alltför stor fördel för uppfinnaren eller, med andra ord, en alltför stor inskränkning i den rätt, som tillkommer det allmänna, att tekniska framsteg må blifva till gagn för landet, för samhället i dess helhet.

Herr Nyström: Herr talman, mina herrar! Lika litet som den förste ärade talaren, skall jag komma att yrka afslag på den föredragna paragrafen; men jag anser skäl föreligga att vid detta tillfälle framställa ett par anmärkningar, i synnerhet därför att, enligt min åsigt, det är alldeles nödvändigt, att inom en ej alltför aflägsen framtid företaga en allmän revision af patentförordningen. Att en sådan revision är nödvändig, framgår redan af § 20, der det heter, att tre sakkunnige skola utses af patentmyndigheten för att biträda domstolen i de mål, som afhandlas i § 15.

Nu är det för hvar och en, som sysselsätter sig med sådana här frågor, alldeles klart, att tekniskt sakkunnige kunna vara erforderliga äfven i andra fall, än det föreliggande, t. ex. i

*Om ändring
af vissa §§
i förordningen
angående
patent.
(Forts.)*

fråga om patents förklarande för ogiltigt, intrång i patent och en hel del andra sådana frågor. Således är det tydligt, att, äfven om vi antaga denna paragraf, hvilket jag för min del ej vill motsätta mig, densamma i alla fall kommer att underkastas en revision i samband med den allmänna revision af patentförordningen, som, enligt min öfvertygelse, inom kort förestår.

Jag skall äfven be att få påpeka en annan sak med hänsyn till denna paragraf, som har väckt uppmärksamhet på många håll. Der står nemligen, att »patentet skall vara utöfvadt i ett mot förhållandena inom landet väsentligen svarande omfång». Detta är en bestämmelse, som har blifvit hemtad ur den gamla patentförordningen och som redan der gifvit anledning till mycken tveksamhet hos uppfinnare och dem, som för uppfinnares — isynnerhet utländska uppfinnares — räkning sökt utöfva en uppfinning. Jag skall anföra ett exempel på, huru man kan uppfatta och bedöma denna sak. Är det fråga om en konkret uppfinning, t. ex. en arbetsmaskin, en hyfvel eller något dylikt, är ju denna uppfinning af den beskaffenhet, att den kan utföras i marknaden. I detta fall föreligger för domstolen ingen svårighet att bedöma, huruvida uppfinningen utöfvas i ett tillräckligt stort omfång. Det är nemligen så, att om den finnes tillgänglig för den, som vill köpa den, är det otvifvelaktigt, att den fins tillgänglig i ett mot förhållandena svarande omfång.

Annorlunda ställer sig saken med sådana uppfinningar, som ej afse säljbara artiklar, utan tillverkningsätt. Jag kan, t. ex., tänka mig ett sätt att färga garn, hvilket uppfinnaren använder i sin fabrikation. Om patent derå uttagits, äro alla andra färgerier i riket helt naturligt, på grund af monopolet, uteslutna från att använda detta sätt att färga. Nu kommer konkurrensafunden. Patentinnehafvaren, eller färgerifabrikanten, blir stämd på den grund, att utöfningen icke sker i det väsentliga omfånget; konkurrenterna äro nemligen uteslutna från patentets tillgodogörande. Då beror det på domstolens, domarens och de sakkunniges subjektiva tycke, huruvida detta utöfvande kan anses hafva skett på ett fullt tillfredsställande sätt eller icke. Det är, som herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet sade, icke fullt tillfredsställande, när den skeende utöfningen af patentet icke fyller det behof, som inom landet förefinnes. Men huruvida i detta speciella fall ett sådant behof föreligger, kan för domstolen blifva ganska svårt att afgöra. Enligt nuvarande uppfattning är saken klar: så snart metoden eller tillverkningsättet användes af uppfinnaren sjelf inom hans fabrik, anses utöfningen vara tillräcklig; men det kan blifva fråga om huruvida den det är, när domstolen på grund af stämningen skall afgöra saken. Detsamma kunde hafva blifvit förhållandet vid ett annat tillverkningsätt, t. ex. bessemerprocessen. Den utöfvades af uppfinnaren, men huru lätt skulle icke, med stöd af

denna paragraf, påståenden hafva framkommit, att landets kraf ej af en enda fabrik kunnat tillgodoses, och att metoden därför måste öfverlätas äfven på andra.

Jag har, herr talman, velat påpeka detta för att ha fria händer, i fall en revision af patentförordningen skulle komma i fråga. Jag har därför, såsom förut sagdt, nu intet yrkande att framställa.

*Om ändring
af vissa §§
i förordningen
angående
patent.
(Forts.)*

Herr Zetterstrand: Herr talman, mine herrar! Denna förändring i patentlagstiftningen har tillkommit på grund af Riksdagens år 1896 framställda begäran. Den innefattar ett steg i rätt rigtning och på samma gång ett ganska väsentligt steg, som ställer oss i främsta ledet bland de nationer, som reformerat sin patentlagstiftning på senare tiden. Förändringen ger sig egentligen till känna i denna 15 §, och det på ett dubbelt sätt. Det ena är, att lagen söker bättre än tillförene tillgodose uppfinnarens intressen, och det andra är, att den på samma gång bättre än tillförene söker tillgodose landets intresse. Nu gör den det på det viset, i hvad afser uppfinnarens intresse, att, under det att under nuvarande förhållanden en uppfinnare, som under 3, respektive 4 år icke mäktat bringa sin uppfinning i utöfning, förlorar hela frukten af sitt arbete, nemligen sin utöfningsrätt, så har han åter igen efter den nya lagen icke förlorat sin utöfningsrätt. Andra ha deremot fått rätt att begagna sig af samma uppfinning, men de måste betala en ersättning till honom, en licensavgift i förhållande till den fördel, de kunna hafva af att begagna sig af hans uppfinning. Uppfinnarens rätt är på så sätt tillgodosedd bättre än förut varit fallet, men landets intressen äro äfven tillgodosedda på ett ofantligt mycket bättre sätt. Jag vill taga ett exempel. Om en person uppfinner ett alldeles nytt slag af separator, som alldeles obestriddigt har ett afgjort företräde framför alla förut befintliga separatorer, ligger det i sakens natur, att alla Sveriges landtmän vilja med det allra första skaffa sig dylika separatorer. Om då uppfinnaren upprättar en liten verkstad, som på sin högsta höjd kan tillgodose de fordringar, som förefinnas vid mejerierna i t. ex. Upland, kan man icke bestrida, att uppfinnaren efter den gamla förordningen utöfvar sin uppfinning i ett väsentligt omfång, och han kan sålunda genom att utöfva uppfinningen på detta sätt hindra alla andra att uppfinna och tillverka en sådan sak, så att hela landets behof på det sättet blir skjutet åt sidan.

Nu i stället föreskrifves, att han skall utöfva uppfinningen »i ett mot förhållandena derstädes väsentligen svarande omfång». Om han således icke utöfvar uppfinningen på ett sätt, som tillgodoser behofvet inom landet, så få efter en tids förlopp andra träda emellan och begära licens och betala den ersättning, som

Om ändring af vissa §§ i förordningen angående patent. domstolen eger att bestämma, hvarigenom han blir skyddad, men å andra sidan landets intressen tillgodoses.

Jag tror verkligen, att regeringen försökt att tillgodose på bästa sätt både de enskildes och det allmännas intressen, och man har härvid gått i samma riktning som lagstiftningen för närvarande befinner sig i England och Finland och som den sträfvat att komma till i öfriga länder.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till det föreliggande förslaget.

Vidare anfördes ej. Paragrafen godkändes.

§§ 19—23, § 25, rubriken och ingressen samt slutmeningen godkändes jemväl.

§ 8.

Herr statsrådet m. m. grefve *H. Wachtmeister* aflemnade Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen

angående vissa ändringar i gällande förordning angående stämpelafgiften; samt

angående visst förklarande i fråga om försäljning af fastigheten n:o 1 i kvarteret Lejonet i Stockholm.

De kongl. propositionerna bordlades.

§ 9.

I anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 4. Härefter föredrogs bevillningsutskottets memorial n:o 17, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 4 med förslag till ändring i 17 § i bevillningsförordningen m. m.

I punkt 1 anmälde utskottet, att utskottet, som på de af nästlidet års Riksdags bevillningsutskott angifna skäl anslöte sig till åsigten, att frågan om ändring i 17 § i bevillningsförordningen icke kunde blifva föremål för gemensam omröstning, finge såsom sin åsigt uttala, att, då sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut härutinnan syntes utskottet icke heller kunna ega rum, frågan för innevarande riksdag förfallit.

Reservationer hade vid punkten antecknats af herrar *Bromée* i Billsta, *Jansson* i Krakerud och *Lundström*.

Punkten föredrogs, hvarefter ordet lemnades till:

Herr *Johnsson* i Bollnäs, som yttrade: Herr talman! Som herrarne torde finna, har bevillningsutskottet föreslagit en föränd-

ring i 17 § bevillningsförordningen. Detta förslag eller tillägg till 17 § bevillningsförordningen innefattar bestämmelser, hvarigenom bank, som bedrifver rörelse på flera orter, skulle komma under de ansvarsbestämmelser, som stadgas i 24 § 1 mom. i samma förordning och jemväl enligt 2 mom. i samma paragraf. nemligen att, derest banken uraktlåter att, enligt stadgade bestämmelser till ledning för taxeringen, aflemna fullständiga uppgifter angående rörelsens omfång vid de olika kontoren, banken förlorar sin rätt att fullfölja talan öfver taxeringen, liksom banken kan dömas att böta 10 procent af den bevillning, som uppgiften skolat afse.

Det är således, som herrarne finna, icke några reglementariska föreskrifter, som här är fråga om. Det är fråga om en vigtig påföljd, som är nödvändig för att få hvar och en att efterleva bevillningsförordningens föreskrifter, särskildt med afseende på de uppgifter, som kunna vara nödvändiga till ledning för taxeringsmyndigheterna.

Nu har bevillningsutskottet emellertid ansett, att denna fråga — då Andra Kammaren godkänt utskottets hemställan, men Första Kammaren har afslagit densamma — icke borde afgöras genom gemensam votering. Utskottet har till stöd för denna sin uppfattning åberopat vissa af Riksdagen fattade beslut, men särskildt framhållit ett »prejudikat» från 1865—1866 års riksdag, som för utskottet varit afgörande. Det synes mig, som utskottet bort visa Riksdagen den uppmärksamhet att, då utskottet åberopar ett »prejudikat» från 1865—1866 års Riksdag, på samma gång angifva, att vi sedan den tiden fått en ny riksdagsordning, som stadgar helt skilda bestämmelser och olika former för ärendenas behandling, än hvad som gälde i den före år 1866 tillämpade riksdagsordningen. Icke kan man nu åberopa det 1865 fattade beslutet, som icke ens är analogt med förevarande fråga, enär åberopade beslut icke afsåg stadgande af särskild påföljd för den skattskyldige, såsom i förevarande hänseende, utan gälde en helt annan sak, nemligen huruvida ledamot af taxeringsnämnd borde vara boende inom distriktet eller icke. Då 3 stånd i det fall, hvarom då var fråga, fattat samstämmigt beslut, var det, enligt då gällande riksdagsordning, lag, och då det var fråga om taxeringskomiténs sammansättning, var det helt naturligt, att Riksens Ständer ansågo, att ett lagståndet beslut ej borde underkastas gemensam votering. Icke kan man åberopa detta beslut såsom precedensfall för de förhandlingar, som böra, enligt nu gällande riksdagsordning, iakttagas i fråga om bevillningens utgående inom skilda orter, likasom något precedensfall icke kan åberopas emot grundlagens tydliga bestämmelser.

Det synes mig således vara alldeles uppenbart, att frågan bör underkastas gemensam votering. Utskottet har äfven åberopat ett beslut af 1883 års Riksdag. I detta beslut åberopas också

1 anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 4.
(Forts.)

I anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 1. beslutet vid 1865—66 år riksdag, hvilket naturligtvis lika litet 1883 som för närvarande var tillämpligt på denna fråga.

År 1897 förekom jemväl en fråga om gemensam votering, hvilken visserligen icke var alldeles likartad med denna. Den låg längre ifrån de bestämmelser, som röra gemensam votering, än hvad i förevarande fall är händelsen, men denna kammare häfdade då den åsigten — och detta enhälligt — att den frågan borde underkastas gemensam votering.

Förlidet år var den fråga, som nu är under behandling, också föremål för pröfning. Äfven då häfdade denna kammare den åsigten, att gemensam votering borde ega rum. Det är väl också mycket svårt att tänka sig, att man skulle kunna eliminera bort bestämmelsen i 71 § regeringsformen genom att säga, att gemensam votering ej bör ega rum i en fråga sådan som denna.

Denna paragraf lyder nemligen så: »På enahanda sätt förfares jemväl, der kamrarne sig icke förena om grunderna för någon bevillning, sättet för deras tillämpning, eller bevillningens fördelning till utgörande.»

Här är det fråga om bevillningens utgörande mellan olika kommuner. Och regeringsformen liksom riksdagsordningens 65 § innehålla tydliga bestämmelser, att gemensam votering skall ega rum, derest kamrarne i dylika frågor stanna vid olika beslut. Jag har den förhoppningen, att, om kammaren återremitterar ärendet till bevillningsutskottet, utskottet skall med aktning för Andra Kammarens beslut, särskildt då detta beslut stöder sig på grundlagens uttryckliga stadgande, formulera ett förslag till gemensam votering.

På grund häraf skall jag, herr talman, hemställa, att kammaren måtte besluta återremittera ärendet till bevillningsutskottet, på det att utskottet må blifva i tillfälle att uppsätta och till kamrarne inkomma med voteringsproposition angående det skiljaktiga beslutet.

Herr Bromée i Billsta: Herr talman, mine herrar! Sedan kamrarne i den här föreliggande frågan fattat olika beslut och ärendet återkom till bevillningsutskottet, kunde jag, såsom herrarne torde finna af betänkandet, icke ena mig med majoriteten inom utskottet i dess uppfattning, att frågan icke skulle kunna afgöras genom gemensam omröstning. Jag har därför antecknat mig såsom reservant.

Jag är af motsatt åsigt mot majoriteten i utskottet, då den säger, att frågan, såsom varande af reglementarisk natur, icke kan komma under gemensam votering. Nej, jag anser den icke vara uteslutande af reglementarisk natur, äfven om jag medgifver, att en god del reglementariska föreskrifter deri ingå. Jag anser frågan röra statsutgifter och bevillning. Det gäller nem-

ligen här ett så viktigt spörsmål som afgörandet af i hvilken af flere kommuner skatt skall betalas. Det är af dessa skäl jag för min del ej kunnat vara med om det slut, hvartill utskottet härvidlag kommit.

Jag finner väl, att utskottet såsom stöd för sin mening åberopat, att förlidet års Riksdag, då denna fråga förelåg till behandling, gillat utskottets då uttalade uppfattning, att frågan icke kunde blifva föremål för gemensam omröstning. Men utskottet har dervid uraktlåtit att nämna, att det då föreliggande betänkandet af denna kammare enhälligt lades med ogillande till handlingarna. Jag har ansett, att detta bort omnämnas jemväl i utskottets utlåtande, men det har icke skett.

Ett stöd för min åsigt, att denna fråga är af natur att böra afgöras genom gemensam omröstning i händelse af kamrarnes skiljaktiga beslut, finner jag i 65 § riksdagsordningen, der det heter: »När i fråga om statsutgifter eller bevillning eller om reglementariska föreskrifter för riksbanken, dess inkomster och utgifter etc. — — kamrarne fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjemkade, skola begge kamrarne hvar för sig rösta» etc.

Då detta stadgande vinner stöd af den af den föregående talaren åberopade paragraf i regeringsformen, finner jag mig böra instämma med den föregående talaren i hans yrkande, ehuru väl jag vet, att en återremiss ej kan leda till effektivt resultat.

På samma grunder, som den föregående talaren anförde, och då jag hoppas, att denna kammare skall intaga samma ståndpunkt i frågan som vid senaste riksdag, får jag därför förena mig i hans yrkande om återremiss.

Herr Fredholm: Herr talman! Af förbiscende har jag icke kommit att anteckna mig såsom reservant vid detta utskottets betänkande. Hade jag det gjort, skulle jag ställt mig på samma ståndpunkt, som denna kammare intog vid sistlidet års riksdag, då denna fråga var föremål för behandling.

Herr Meyer: Ja, i fall kammaren, i enlighet med hvad de båda första ärade talarne här föreslagit, återmitterar memorialet till bevillningsutskottet, utslutande för att utskottet skall få klart för sig, att majoriteten inom denna kammare ogillar det sätt, på hvilket bevillningsutskottet förfarit i denna punkt, tror jag mig kunna säga, att detta är alldeles öfverflödigt. Det finnes icke någon enda inom bevillningsutskottet, som icke har reda på, att Andra Kammaren förliden riksdag enhälligt, såsom det heter, med ogillande lade ett alldeles liknande memorial till handlingarna. Vi, som då här representerade utskottets majoritet, voro så öfvertygade om att majoriteten inom kammaren stod på samma ståndpunkt som förut, och vi ansågo därför ej lämpligt

*I anledning
af kamrarnes
skiljaktiga
beslut
vörande
bevillnings-
utskottets
betänkande
n:o 4.
(Forts.)*

*I anledning
af kamrarnes
skäljaktiga
beslut
rörande
bevillnings-
utskottets
betänkande
n:o 4.
(Forts.)*

att vedervåga en votering. Derför blef också beslutet inom Andra Kammaren enhälligt. De skäl, som här anförts, kände utskottet väl till. Ty det har redan vid föregående års riksdag anförts precis samma skäl, så att utskottet ej sväfvade i någon ovisshet derom.

Vare sig nu kammaren beslutar att återremittera ärendet eller icke, blir resultatet detsamma. Det kommer tillbaka utan att utskottet inkommer med någon voteringsproposition, det tror jag mig kunna påstå.

För min del är jag öfvertygad om att kammaren i år liksom i fjol skall ogilla utskottets förslag, vare sig detta ogillande tager formen i återremiss eller uttrycker sig deri, att kammaren beslutar att med ogillande lägga memorialet till handlingarna. Och jag skall därför icke alldeles onödigt upptaga tiden med att bemöta de skäl, som blifvit anförda, utan skall jag be att få hemställa, att kammaren behagade lägga memorialet till handlingarna.

Herr vice talmannen Swartling: Herr talman! Jag har fortfarande samma åsigt, som i denna fråga gjordes gällande i fjol inom Andra Kammaren, nemligen att gemensam votering bör ega rum. Och jag stöder denna min mening på samma grunder, som förut anförts och hvilka jag därför icke nu skall upprepa. Jag ber blott att få erinra derom, att senaste året, då ungefär liknande fråga var före, kammaren biföll ett af herr David Bergström framställt förslag af följande innehåll:

»Kammaren, som vidhåller sin mening, att i dylika frågor gemensam votering bör ega rum, beslutar att med ogillande lägga bevillningsutskottets memorial till handlingarna.»

Man skulle ju kunna åtnöja sig med att äfven i år fatta ett liknande beslut. I sak kommer det troligen icke att något betyda, hvilken väg man tager. Men det vill synas mig, som vore det att ännu kraftigare fästa bevillningsutskottets uppmärksamhet på det efter denna kammares mening origtiga förfaringsätt, som utskottet lagt i dagen, om kammaren ville bifalla yrkandet på återremiss. Och jag ber därför att få yrka bifall till detta yrkande.

Herr *Jansson* i Krakerud instämde häruti.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Sedan herr talmannen i ämnet framställt propositioner, beslöt kammaren att återremittera punkten till utskottet, på det att utskottet måtte till Riksdagen inkomma med förslag till ifrågavarande ärendes afgörande genom gemensam omröstning.

Efter föredragning härefter af *punkten 2* yttrade:

Herr Johnsson i Bollnäs: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren behagade återremittera äfven andra punkten för att af bevillningsutskottet handläggas i sammanhang med första punkten.

I anledning af kammarrens skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 4.

Herr Meyer: Herr talman! Jag skall anhålla, att kammaren ville besluta att äfven lägga den andra punkten till handlingarna.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gaf propositioner å de framställda yrkandena; och beslöt dervid kammaren att till utskottet återremittera punkten.

(Forts.)

§ 10,

Sedan härefter bevillningsutskottets betänkande n:o 18, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag till ändring i förordningen angående villkoren för försäljning af bränvin m. m., i syfte att införa ett på allmän rösträtt grundadt lokalt veto, blifvit föredraget, anförde

Herr Åkerlind: Herr talman! När jag väckte denna motion, förstod jag mycket väl, att jag skulle åtaga mig en uppgift, som i och för sig icke var synnerligen tacksam. Men orsaken, hvarför jag gjorde detta, var den, att jag anser det vara af vigt, att icke frågan om lokal själfstyrelse, lokalt veto i fråga om bränvinsförsäljning, blir undanskjuten af andra mera aktuella nykterhetsfrågor. Jag anser nemligen, att båda dessa frågor, både ölförågan och bränvinsfrågan, böra hållas i uppmärksamhet samtidigt.

Hvad själfva frågan beträffar, så ber jag att få göra det uttalandet, att allmänheten bör få tillfälle att uppbära denna fråga. Det är rättvist och billigt att gifva allmänheten befogenhet att ge uttryck i detta afseende åt sitt rättsmedvetande. Jag tänker herrarne litet hvar erkänna, att ingen fråga, ingen sak ingriper djupare i de breda lagrens i samhället förhållanden än rusdryckshandteringen. Den ingriper svårare socialt och framför allt i familjelifvet, och det skulle då vara högst underbart, om man fortfarande skulle utesluta den stora massan från allt inflytande härvidlag, denna massa, som ändå lider mest af bränvinsförbrukningen, utesluta den, säger jag, ifrån att uttala sitt veto i frågan. Jag anser, att allmänheten, hvarje till myndig ålder kommen man eller qvinna, åtminstone bör ha rättighet att säga nej, om den så önskar.

Här föreligger ju för öfrigt ingen fråga af så stor omfattning som ett rusdrycksförbud; det är ju ett förbud i allra inkräntaste mening, som endast gäller kommunerna. och jag tror.

I anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 4. att det är rättvist och riktigt, att vi tillerkänna rättsbegreppen och rättskänslan inom kommunerna befogenhet att göra sitt uttalande åtminstone i den form, som motionen föreslagit.

Man har sagt, att om opinionen är så nykterhetsvänlig eller folket i allmänhet inom ett samhälle så nykterhetsvänligt, att det skulle vara benäget att rösta bort ett bränvinsbolag, så utgör ju denna nykterhetsvänlighet en garanti för att rusdrycksmissbruken ändå icke skola gå för långt. Jag ber då herrarne endast erinra sig, att i detta fall om någonsin den gamla regeln håller streck, att det är tillfället, som gör tjufven. Jag behöfver kanhända icke inlåta mig i vidlyftigt tal för att visa, att opinionen må vara huru mycket emot rusdryckshandteringen som helst, så finnes det alltid lättrogna och lättledda personer, som gifva efter för tillfällets frestelse och låta sig förledas till dryckenskap.

Jag vill nu med några ord fästa uppmärksamheten på utskottets motivering i den föreliggande frågan. Utskottet fäster sig synnerligast vid förhållandena i Norge, der en rusdryckslag i samma syfte, som jag här gjort gällande, utfärdades 1894. Utskottet säger på sista sidan: »Då det dessutom visat sig, att den i Norge gällande lagstiftningen icke ledt till någon stadigvarande minskning i spritförbrukningen, torde man kunna säga, att denna lagstiftning icke utgör ett föredöme, som manar till efterföljd.» Med afseende på denna utskottets framställning ber jag få erinra om att det, enligt min mening, är något tidigt att fälla ett så bestämdt omdöme om verkningarne af en lag, som infördes så nyligen som 1894. Jag får vädja till herrarne sjelfva, huruvida man i andra fall skulle våga draga en så bestämd konsekvens och göra ett så bestämdt uttalande gent emot en lag, hvars verkningar ännu icke hunnit visa sig på ett sätt, som möjligen kan anses vara det normala. Utskottet medgifver i sin motivering, att öl- och vinförbrukningen i Norge förorsakat den fortgående alkoholkonsumtionen. Det är alltså icke förbudslagstiftningen i och för sig och det lokala vetot, som utgöra orsaken, utan det måste vara någon brist i den gällande lagstiftningen rörande öl- och vinförbrukningen, eller också måste det vara någon brist i afseende på sjelfva sättet att bevaka de lagliga rättigheter, som här äro i fråga.

Nu vill jag fråga herrarne: hvad bevisar egentligen utskottets motivering i dess helhet såväl som i dess detaljer? Jo, det ådagalägger, att i Norge vid 51 omröstningar mer än hälften bränvinsbolag, eller 26, nedvoterats. Utskottet visar vidare, att från 1896 till 1901 bolagen minskats från 40 till 33; utskottet visar äfven, att under tioårsperioden 1891—1900 alkoholförbrukningen snarare af- än tilltagit. Om man jämför de första siffrorna med de sista, får man se slutresultatet. Utskottet visar också, att vinimporten, som 1895 tilltog, under de senare åren

till någon del aftagit. Alltså skulle enligt utskottets statistik särskildt lagen om lokalt veto, när den hunnit tillräckligt bära frukt, icke verka i riktning af förhöjd vinförbrukning.

Till sist ber jag att få fästa uppmärksamheten på att utskottet i sin motivering alldeles tydligt bevisat, att den norska lagen om lokalt veto rakt icke är så farlig och samhällsomstörtande, utan tvärtom verkat mycket lugnt och stilla och därför icke bör vara afskräckande för oss.

Med herrarnes tillåtelse skall jag gent emot utskottet i dess motivering be att få anföra några uttalanden af förre stortingsmannen Aarrestad just beträffande det lokala vetot. Han yttrar sålunda: »Frågar man, om bränvinslagen 1894 förmått uträtta något, så blir svaret odisputabelt. De som påstodo, att man ingenting annat vunne dermed än smugglingshandel, de tro nu uppenbarligen ej sjelfva sina påståenden. I alla händelser hafva de intet att anföra till grund för sina påståenden. Det föreligger icke något, som tyder på att det blifvit mera smugglande efter bolagens nedvotering än förr, tvärtom.

Om laddevinsförbrukningen säger samme man: »det är sant, att laddevinsimporten blef oss till stor olägenhet. Emellertid dracks icke så mycket af detta vin på något ställe som i Kristiania, ehuru bolaget der icke var nedröstadt. I städer, der bolagen voro nedröstade, märktes laddevinsförbrukningen mindre. Till sist fingo äfven våra motståndare klart för sig det ohållbara i resonnementet, och nu äro de med oss, om någon säger, att laddevinskonsumtionen är en följd af bränvinslagen.» Det var många omständigheter, tillägger han, som föranledde denna stora förbrukning: först och främst den förhöjda tillverkningsafgiften och införselstullen på bränvin, medan man deremot icke kunde företaga några sådana åtgärder mot viner. Härtill kom, att försäljningen af vin icke var underkastad samma tidsinskränknings som bränvinsförsäljningen — icke ens samma tidsinskränkning som öl. Vid tider, då icke andra berusande drycker voro att få, så flöt laddevinet fritt snart sagdt från hvarje köpmansbutik.

Jag har tagit mig friheten att återgifva dessa uttalanden af Aarrestad, enär han, såsom en ifrig nykterhetskämpe i Norge, torde känna förhållandena der i grund och därför kunna bedöma, om rusdryckslagen der varit skadlig ur nykterhetens synpunkt.

I frågans nuvarande läge skall jag nöja mig med detta uttalande och icke göra något yrkande.

Herr *Jansson* i Edsbäcken instämde häruti.

Vidare förekom icke. Utskottets hemställen bifölls.

I anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 4.
(Forts.)

§ 11.

Angående bruket af för gemensamt behof afsatt allmänning.

Härefter föredrogs Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 11, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående bruket af allmänning, som vid landtmäteriförrättning afsatts för delegarnes gemensamma behof.

Herr *A. Olsson* i Tyllered hade i en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 63, hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes meddela bestämmelser, hvarigenom Kongl. Maj:ts befallningshafvande, en hvar i sitt län, egde att, när åtgärder påkallades för ordnande af sådan allmännings begagnande, som blifvit vid landtmäteriförrättning för delegarnes gemensamma behof afsatt, och andra i laga ordning tillkomna bestämmelser icke förefunnes, åvägbringa öfverenskommelse mellan delegarne i afseende å ordningen och sättet för begagnandet, uti hvilken öfverenskommelse jemväl borde bestännas *dels* påföljd för dess öfverträdelse till högst ett hundra kronor för hvarje gång öfverträdelse skedde, *dels* att sådan öfverenskommelse skulle pröfvas af Kongl. Maj:ts befallningshafvande och *dels* att, der öfverenskommelse ej kunde träffas eller densamma befunnas sådan, att fastställelse derå ej kunde meddelas, Kongl. Maj:ts befallningshafvande egde att, efter hållet sammanträde med vederbörande allmännings delegare, förordna i ämnet medelst utslag, hvaröfver klagan finge föras i den ordning, som för hushållningsmål vore i allmänhet föreskrifven.

Utskottet hemställde emellertid, att herr Olssons ifrågavarande motion icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan upplästs, yttrade:

Herr *Olsson* i Tyllered: Herr grefve och talman, mine herrar! Uti min motion har jag hemställt, att enahanda bestämmelser, som i kongl. kungörelsen den 8 juni 1866 blifvit meddelade i afseende å tångtågters reglerande, äfven måtte meddelas för ordnande af rättsförhållandena beträffande begagnandet af oskiftade byallmänningar.

Som skäl för sitt afstyrkande utlåtande har utskottet anfört, att de förhållanden, som vid nyttjandet af dessa båda slag af samfälligheter skola regleras, äro högst olikartade och föga med hvarandra jemförliga. Att en olägenhet, som är af ständig beskaffenhet, lika gerna eller hellre kan behöfva afhjelpas än en sådan, hvilken endast är tillfällig, torde dock för en hvar vara lätt att förstå. Huruvida afkastningen kan på förhand bedömas eller icke, är en sak, som icke inverkar på rättsförhållandet emellan delegarne. Utskottets påstående, att den enskilde icke

skulle kunna tillgodogöra sig mera än honom rättsligen tillkommer, då fråga är om byallmänningar i allmänhet, är ej riktig. Äfven om man vet, huru mycket man eger gemensamt, är härmed ingenting hjälpt, då föreskrifter saknas om sättet för det gemensamma användande. Sålunda vet nog en delegare i tångtäkt, att han eger hafstång gemensamt med öfriga delegare, men ej huru mycket. En delegare i en torfmosse, grustägt och stenbrott har alldeles på samma sätt väl kännedom om att han eger detta gemensamt med öfriga delegare, men saknar kännedom, ej blott om huru mycket af hvarje slag, utan ock till hvad ändamål hvartdera slaget må användas. Utskottet har uttalat betänkligheter mot att låta Konungens befallningshafvande förordna om ordningen och sättet för byallmänningars begagnande, därför att nyttigheterna äro af hvarjehanda slag, såsom mulbete, skogsfång, löftägt, sten, sand, ler, grus och torf m. m. Ännu svårare torde dock vara att ordna allt detta genom lagparagrafer, som utskottet synes vilja tillråda. Vidare har utskottet ansett, att ett mera allmänt behof af bestämmelser uti ifrågavarande hänseende icke förefinnes. Skulle behofvet endast förefinnas i den provins, jag tillhör, så torde öfriga provinser icke hafva någon olägenhet af ett bifall till den af mig gjorda framställningen.

Angående bruket af för gemensamt behof afsatt allmänning.

(Forts.)

Hvad som för utskottet framstått såsom den allvarligaste betänkligheten mot bifall till min motion, uppgifves dock hafva varit, att den af mig ifrågasatta anordningen skulle innebära en bestämd afvikelse från gällande rättsprinciper. Huruvida är då gällande rättsprincip? Jo, allt sedan år 1866 hafva rättsförhållandena emellan delegare i samfald egendom blifvit lagda i den administrativa förvaltningens hand beträffande tångallmänningar, så vidt angår upphemtning af hafstång, och något missnöje härmed har ej försports.

Enligt hvad som framgår af utskottets motivering å sid. 7, uttalades vid riksdagen år 1866 lika allvarliga betänkligheter mot det då föreliggande skrifvelseförslaget som mot det förslag, utskottet nu gjort; men under de 36 år, som sedan förflutit, har erfarenheten visat, att farhågorna voro ogrundade. Men af motiveringen framgår äfven, att justitierådet Olivecrona, ehuru han ej ville förorda förslaget, haft den åsigt, att frågor om gemensamt betesrätt eller gemensamt skogshygge på annans jord äro analoga servitutsrättigheter med dem, som förefinnas beträffande tångallmänningar, samt att lika väl som tvister om den ena af dessa rättigheter skulle till Konungens befallningshafvande öfverlemnas, derest öfverenskommelse icke kunde träffas, lika väl kunde sådant ifrågasättas beträffande de öfriga af dessa rättigheter.

På grund häraf ber jag, herr talman, få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Kronlund: Herr talman! Det exempel, som motio-

*Angående
bruket af för-
gemensamt
behof afsatt
allmänning.
(Forts.)*

nären nyss åberopat, nemligen ordnandet af rätten till tångtägt, är icke efterföljansvärdt. Vid riksdagen 1865—1866 beslöto Rikets Ständer att öfverlemna denna fråga — som rörde, kan man säga, ordnande af eganderätten till fast egendom — i administrativ myndighets hand, med detta skedde icke utan starka invändningar och protester från en man, som vi alla känna eller hört talas om, nemligen justitierådet Olivecrona. Han påpekade det farliga uti att åt Konungens befallningshafvande öfverlemna en makt, som enligt vanliga rättsbegrepp tillkom domstol. Och om detta gäller en så liten obetydlig fråga som tångtägten, bör det väl i ännu högre grad gälla ordnande af rättsförhållanden, som uppkomma genom sameganderätt i fast egendom. Att, såsom motionären nu vill, Riksdagen skulle skrifva till Kongl. Maj:t och begära, att Kongl. Maj:t skulle på administrativ väg ordna de inbördes rättsförhållandena mellan samegarne, innebär en så fullkomligt rättsvidrig princip, att jag sannerligen icke tror, att kammaren vill vara med derom. På grund af detta nu anförda skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt proposition på de derunder gjorda yrkandena, blef utskottets hemställan bifallen.

§ 12.

*Om skol-
undervisning
för minder-
årig, skolplig-
tig tjenare.*

Vidare föredrogs Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 12, angående ifrågasatt ändring af § 51 folkskolestadgan.

I en inom denna kammare afgifven motion, n:o 11, hade herr *R. W. A. M. Eklundh* i Lund hemställt, att Riksdagen måtte besluta aflåta underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, det täcktes Kongl. Maj:t så förtydliga eller så förändra § 51 i gällande folkskolestadga, att husbonde, som hade i sin tjänst minderårig skolpliktig tjenare, blefve dennes målsman i afseende på skyldigheten att sörja för denne minderåriges skolundervisning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets berörda hemställan föredrogs, hvaruppå ordet lemnades till

Herr *Eklundh* i Lund, som yttrade: Herr talman! Som kammaren finner, har jag i förevarande motion hemställt, att Riksdagen måtte besluta aflåta underdånig skrifvelse till Kongl.

Maj:t med anhållan, det täcktes Kongl. Maj:t så förtydliga eller så förändra § 51 i gällande folkskolestadga, att husbonde, som har i sin tjänst minderårig skolpliktig tjenare, varder dennes målsman i afseende på skyldigheten att sörja för denne minderåriges skolundervisning. Utskottet har, såsom af utlåtandet framgår, ansett att, derest ett förtydligande eller en förändring i folkskolestadgan uti angifvet syfte erfordras, detta bör ske i § 50 och icke, såsom jag hemställt, i § 51. Nu vill jag icke tvista med utskottet om denna sak, och jag kan till och med vara böjd att medgifva, att utskottets mening härutinnan är rättare än min.

Om skolundervisning för minderårig, skolpliktig tjenare.

(Forts.)

Deremot måste jag — af skäl, som jag i min motion anfört — bestrida rättigheten af utskottets i utlåtandet uttalade åsigt, »att de nuvarande bestämmelserna i gällande folkskolestadga angående föräldrars och målsmäns, ja, äfven husbönders, åligganden i detta afseende kunna vara fullt tillräckliga och effektiva, under förutsättning, att vederbörande myndigheter tillse, att de efterlefas, och särskildt att de blifva tillämpade på de skolpliktiga barnen under det stadium af deras skolålder, då de ännu icke hunnit den kroppsliga utbildning, att de kunna erhålla lagstadgad tjänst». Jag måste bestrida rättigheten häraf, ty dels kan naturligtvis »den kroppsliga utbildningen» inträda långt tidigare hos det ena barnet än hos det andra, och dels kan det nog också rätt ofta inträffa, att en husbonde i sin tjänst antager minderårigt, i kroppsligt hänseende föga utveckladt barn för fullgörande af åtskilliga sysslor, hvilka kräfva ringa kroppskrafter.

Emellertid tycker jag mig kunna läsa mellan raderna i utskottets utlåtande, att utskottet skulle hafva varit benäget att tillstyrka bifall till min motion, om densamma afsett ett tillägg till eller förtydligande af 50 § i folkskolestadgan i angifvet syfte; och jag skall derfor nu anhålla att få i så måtto förändra mitt i motionen gjorda yrkande, att jag i stället föreslår, att Andra Kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t i gällande folkskolestadga införa bestämmelser derom, att husbonde, som har i sin tjänst minderårigt skolpliktigt barn, skall vara skyldig sörja för att den minderårige tjenaren kommer i åtnjutande af behörig skolundervisning, vid enahanda äfventyr, som för underlåtenhet häraf i afseende på föräldrar och målsmän i folkskolestadgans 51 § föreskrives.

Sedan jag sålunda ändrat yrkandet i min motion, vågar jag hoppas, att detsamma må af kammaren bifallas.

Häruti instämde herrar *von Schéele* och *Hammarlund*.

Herr Björck: Motionären har alldeles rätt i sin förmodan, att utskottet verkligen ställt sig sympatiskt gent emot hans

*Om skol-
undervisning
för minder-
årig, skolplig-
tig tjenare.
(Forts.)*

motion och gerna skulle velat gå hans önsknings till mötes. Men motionären har sjelf så godt som medgifvit, att han citerat en paragraf, som egentligen icke hör till frågan, och att förändringen i stället borde göras i en annan paragraf. Åsigterna härom hafva varit delade, och för min del vill jag icke söka afgöra, huruvida utskottet eller motionären har rätt. Men utskottet har emellertid, såsom det framhåller, varit af den åsigten, att förändringen bort göras i § 50, och för öfrigt ansett, som redan nämnt blifvit, att det af motionären åsyftade målet skulle kunna nås med tillämpning af nu gällande bestämmelser. Men skulle motionären komma till detta mål genom den ändring han nu framställt i sitt yrkande — för så vidt denna ändring tillåtes honom — så tror jag, att utskottet icke har någonting deremot, och för min del har jag intet yrkande att göra.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter af herr talmannen i ämnet framställda propositioner, biföll kammaren det af herr Eklundh i Lund under öfverläggningen gjorda yrkande; och skulle detta beslut, jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen, delgifvas Första Kammaren.

§ 13.

*Angående
undervisning
om straff-
påföljden
å brott.*

I ordningen härefter förelåg till afgörande Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 13, i anledning af inom kammaren väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående undervisning i rikets allmänna läroverk, seminarier och folkskolor om straffpåföljden å brott.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 33, hade herr *C. Sandquist* föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t utfärda föreskrift derom, att i rikets allmänna läroverk, seminarier och folkskolor skulle i lämpligt sammanhang med kristendomsundervisningen meddelas en efter lärjungarnes uppfattningsförmåga lämpad undervisning om straffpåföljden för mindre och större brott.

Utskottet hemställde på anförda skäl, att herr Sandquists ifrågavarande motion icke måtte till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

af herrar *Hammarlund*, *David Bergström* och *Spangenberg*, hvilka på särskildt angifna grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda;

af herr *Sandquist*; samt

af herr *Schenström*.

Sedan utskottets hemställan upplästs, anförde:

*Angående
undervisning
om straff-
påföljden
å brott.
(Forts.)*

Herr Hammarlund: Herr talman! Såsom herrarne behagade finna, har utskottet varit så godt som fullkomligt ense derom, att herr Sandquists ifrågavarande motion icke må föranleda till någon Andra Kammarens åtgärd. Deremot har det rådt stor meningsskiljaktighet i fråga om motiveringen för ett dylikt afstyrkande. Majoriteten inom utskottet har ställt sig ganska snåft till den sak, hvarom här är fråga, under det att tre reservanter anse, att det här gäller en mycket viktig fråga, men att motionären icke gått nog långt. Motionären vill, att i sammanhang med kristendomsundervisningen det skall meddelas undervisning om straffpåföljden för mindre och större brott. Vi reservanter åter anse, att det behöfs en mera allmän undervisning i svensk lag och rätt, meddelad i såväl våra folkskolor som seminarier och allmänna läroverk. Vi tro, att den saken skulle kunna främjas bäst genom utgifvande af en för ändamålet affattad *läsebok*, hvilken på ett begripligt sätt framstälde några af såväl den allmänna lagens som grund- och kommunallagarnes hufvudstycken, och vi anse, att denna läsebok borde användas inom folkskolan i dess högre afdelning och i fortsättningsskolan samt inom de allmänna läroverken i klasserna 5—7.

För egen del tillåter jag mig framhålla, att det för främjande af den sak, hvarom nu är tal, ingalunda är likgiltigt, om utskottets förslag eller reservanternas mening godkännes af kammaren. Jag ber att få erinra herrarne om hvad som förekom här i kammaren den 22 januari, vid remissdebatten. Herr Hedin från Stockholm framhöll då denna frågas stora vikt och betydelse. Han lade cheferna för justitie- och ecklesiastikdepartementen på hjertat en önskan, och den gick derpå ut, att de ville gemensamt företaga en undervisningsreform, som i talarens tanke vore en af de viktigaste, nemligen att uti läroverk, civila och militära, intet undantaget och intet glömdt, måtte blifva införd någon undervisning uti lag och rätt, dels konstitutionel och administrativ rätt i vissa delar och dels några hufvudsakliga delar af den allmänna lagen. Med en mängd exempel visade talaren behöfligheten af att något i detta hänseende blefve gjordt, och han fann det särskildt angeläget, att bland den grundläggande allmänbildningens läroämnen i första rummet upptoges vårt modersmål och svensk lag och rätt.

Reservanterna ställa sig på alldeles samma sida och anse tiden inne att nu gå från ord till handling. Kammaren kan för sin del understryka den vid remissdebatten uttalade önskan om

Angående
undervisning
om straff-
påföljden
å brott.
(Forts.)

en undervisningsreform genom att bifalla vår reservation. Detta är, enligt min mening, ett litet steg i riktning att häfda den praktiska sidan vid undervisningen.

Jag ber alltså att få hemställa derom, att kammaren, med ogillande af utskottets motivering, måtte bifalla reservationen.

Herr Schenström: Då jag reserverat mig mot vissa delar af utskottets motivering, anhåller jag att få säga några ord.

För min del kan jag, såsom undervisningen i skolorna nu är ordnad, icke vara med om att några särskilda åtgärder i förevarande afseende vidtagas, hvarmed jag icke heller tror mycket skulle vara vunnet. Jag håller nemligen före, att det är hufvudsakligen en hemmets uppgift att se till, att barnen bli goda och rättänkande människor, och att det därför gäller att förmå föräldrarna att icke såsom nu lemna barnen vind för våg, vare sig detta nu beror på kampen för tillvaron eller på benägenheten att icke trifvas i hemmet eller andra orsaker.

Detta är några synpunkter, jag velat få antecknade till protokollet. Något yrkande har jag icke att göra.

Herr von Schéele: Jag ber, herr talman, att få uttrycka mina sympatier för hvad som här blifvit, särskildt i reservationen, framställt. Mig synes det vara i hög grad önskvärdt, att både folkets barn i allmänhet och de, som bildas till en ledande ställning i samhället, må få kännedom om svensk lag och rätt mer än hvad som för närvarande är händelsen.

Dock är detta, hvad de sistnämnda angår, ingalunda så fullständigt förbisedt i den nuvarande lagstiftningen, som både motionär, utskott och reservanter tyckas antaga. Det är nemligen i läroverksstadgan föreskrifvet, att i öfre 7:de klassen skall, både på latin- och reallinierna, meddelas undervisning i *grunddragen af svensk statskunskap*. Om sättet och omfånget för dess meddelande har jag ock i egenskap af eforus fått ett godt intryck, synnerligen då läraren icke inskränkt sig till att väl använda de för ändamålet anslagna lärotimmarne, utan tillika låtit särskilda delar af ämnet understundom göras till föremål för fri behandling af ungdomen sjelf vid de *föredrag* och den *öfning i muntlig framställning*, som skola under de begge sista åren vid våra högre allmänna läroverk förekomma.

Herr talman! På samma gång jag velat gifva mitt erkännande åt de tankar, som särskildt i reservationen äro uttalade, har jag med dessa ord afsett att fästa uppmärksamheten på och göra rättvisa åt den befintliga lagstiftningen i förevarande stycke.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter af herr talmannen framställda propositioner beslöt kammaren att med ogillande af utskottets motivering bifalla den af herr Hammarlund med flere afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 14.

Lagutskottets slutligen föredragna utlåtande n:o 30, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen om borttagande af undantagsbestämmelser rörande sjelfspillingars jordfästning, blef af kammaren godkändt.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>O. H. Ström</i>	under 10 dagar fr. o. m. den 24 mars,				
»	<i>C. Persson</i> i Stallerhult	» 14	»	»	» 21	»
»	friherre <i>I. A. von Knorring</i>	» 13	»	»	» 21	»
»	<i>J. Widén</i>	» 11	»	»	» 23	»
»	<i>J. E. Biesert</i>	» 12	»	»	» 21	»
»	<i>O. W. Redelius</i> ...	» 13	»	»	» 21	»
»	<i>W. Johansson</i> i Öija	» 13	»	»	» 21	»
»	<i>C. G. Österberg</i> ...	» 12	»	»	» 21	»
»	<i>P. A. Larsson</i> i Säby	» 13	»	»	» 21	»
»	<i>K. G. Björkman</i> ...	» 13	»	»	» 21	»
»	<i>I. Månsson</i>	» 13	»	»	» 21	»
»	<i>A. Antonsson</i>	» 13	»	»	» 21	»
»	<i>E. Norman</i>	» 10	»	»	» 24	»
»	<i>A. G. Anderson</i> i Himmelsby.....	» 13	»	»	» 21	»
»	<i>C. J. Jakobson</i>	» 10	»	»	» 21	»
»	<i>K. G. Karlsson</i> i Göteborg.....	» 13	»	»	» 21	»
»	<i>O. Berg</i> i Göteborg	» 13	»	»	» 21	»
och	» <i>A. E. Lindvall</i> ...	» 10	»	»	» 24	»

§ 16.

Till bordläggning anmäldes lagutskottets utlåtanden:

n:o 31, i anledning af *dels* Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken, till lag om ärdrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdabalken, till lag om ändring i 14 kap. jordabalken, till lag om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar, till lag om ändrad lydelse af 49 § utsökningslagen samt till lag om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol, *dels trä* med föranledande af nämnda proposition väckta motioner; och

Andra Kammarens Prot. 1902. N:o 26.

Torsdagen den 20 Mars.

n:o 32, i anledning af väckt motion om ändring af 1 § i förordningen om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,53 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.